

Izjava — izvešiti ponedeljek — vsak dan jutraj. — Uredništvo: ulica sv. Frančiška Asiškega št. 20, I. nadstropje. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu. — Neprankirana pisma se ne sprejemajo, rokopisi se ne vračajo. — Izdajatelj in odgovorni urednik Štefan Godina. — Lastnik konsorcijske lista Edinosti. — Tisk tiskarne Edinosti. — Naročnina znaša na mesec L 7.—, pol leta L 32.— in celoletno L 60.—. — Telefon uredništva in uprave št. 11-57.

Timeo Danaos et dona ferentes

(Bojim se Danaancev, tudi če nosijo darove.)

II.

V drugem svojem članku razlega Oberdorfer, zakaj da nasprotje vsaki posebni avtonomiji za jugoslovence na tem ozemlju. Opozorja na razliko med vedenjem jugoslovenov na tem ozemlju in onim Nemcem v južnem Tirolu. Jugoslovenci so začeli z nikakoli direktno agitacijo za posebno avtonomijo. Govorilo in pisalo da se je pač obilo o tem v teh dveh letih premirja; po sklepu Rapalske pogodbe pa je nastal molk toliko v nacionalističnem, kolikor tudi — socialističnem časopisu. Oberdorfer pa jemlje v račun možnost, da se zopet razpade kakšna slovenska nacionalistična agitacija za kakšno obliko avtonomije. Tolaj se pa s tem, da jugoslovenci, priključeni k Italiji, nikakor niso pripravljani in sposobni za kakšno zmagovito borbo ob tem vprašanju.

In tu začneja Oberdorfer zopet z eno roko gladiti, z drugo pa krvavo tepsti. Najprej meni, da v mali državi v okviru velike države, gospodarski močnejši, in politično in vojaški dobro zavarovane, avtonomija morda ne bi bila najlažja rešitev za tiste, ki je prišel v meje druge narodne države. Potem pa prihaja hitro do zaključka, nasprotnega temu, kar bi človek pričakoval. Meni namreč, da je slabo umevana demokracija bi mogla soditi, da je ta avtonomija minimum tega, kar je Italija dolžna dati odloku naroda, ki je žrtvovan radi nje vojaških potreb. »Tudi naša stranica — pravi —, ki ne dopušča imperijalističnega zatiranja, ne nacionalne superiornosti, bi mogla misliti v prvi hip, da bi bila v taki posebni avtonomiji za Slovence zadovoljiva rešitev problema, ki se nanaša Italiji po Rapalu.«

Oberdorfer sodi drugače: boji se, da bi vsled take avtonomije prišlo do še globljega diferenciranja med obema plemenoma, a v takem diferenciranju da je večer pričetek bojev in sovraštva med narodi. Zato da se mora socialnodemokratska stranica z vso silo upreti proti vsakemu poizkusu v tej smeri: bodi od strani Jugoslavije v upravičeno obrambo nje soplemenjakov, podrejenih Italiji, bodi od strani Italije, ki bi vsled duha prilagoditve hotela relativno miru današnjemu žrtvovati pozneje ravnovesje. Pa tudi, če bi sprejeli načrt posebne avtonomije za jugoslovence, ni nastalo — razpravlja Oberdorfer — vprašanje, do kje naj bi segala geografsko ta avtonomija, ter prihaja do zaključka, da bi bila taka rešitev skrajno dvomljive vrednosti tudi za Slovence same.

Ta svoj nazor opira na trditve, da so kulturne razmere Hrvatov in Slovencev kaj različne od onih Nemcev v južnem Tirolu. Tirolski Nemci živijo kompaktno in pami, ki je čisto ločen od italijanskega Trentina, in porazumevanje tirolskih Nemcev da je tako, da tisto črto, ki jih ločuje od Italijanov, dopušča kot možno mejo Italije. Slovani v Julijski Benečiji pa da živijo kompaktno le na Krašu in v notranji in vzhodni Istri in v krajskih okoliščinah Avstrije, povsod drugod pa da so tako pomešani in zraščeni z italijanskim elementom, da bi bila ločitev praktično nemogoča in pogubna tako za Italijane kakor za Slovence, a v tem trenutku da gotovo še bolj za te poslednje, nego za Italijane.

To da ne bi zbljevalo narodov, ampak bi vzbujalo nova naporstva in boje — večne poizkuse, kako da bi zatirali drug drugega. In socialisti, kot nasprotniki vsakega narodnega boja, morajo zato odklanjati vsako posebno avtonomijo kot najhujšo nevarnost za bodoče življenje v teh pokrajinah. Pa naj bo vlada kakršna-koli, naj bo oblika države taka ali taka, pa bila tudi — komunistična! Nevarnost bi bila za »naš mir« in za mir Italije. In v dobri duhi Oberdorferja se oglašajo skrb — za tiste Slovence, ki bi bili vsled avtonomije ločeni od svojih soplemenjakov; obojeni da bi bili v razarodovanje, prepusteni italijanskemu imperijalizmu. V masi Slovencev, priključenih k Italiji, bi zvela želja po odreditvi onih soplemenjakov. Nastala bi v okviru avtonomije velika vojska nezadovoljnih, ki bi mogli — danes slabi — postati nekaj močni za izvajanje sovraštva in nasilstva. Prišlo da bi med Slovenci do bloka, ki bi se vedno bolj odlojal interesom pokrajine in jim postajal sovražen, pričakuje, da se jim odpre danes zaprti jim pot na Vzhod.

Ker torej ni — sklepa Oberdorfer — ne za Slovence, ne za Italijane, ne za buržoazije, ne za socialiste, umestna avtonomija, ki bi se dovolila najmanjši v okviru splošne avtonomije, ne preostaja drugega, nego da se — tu postaja pincet zopet pravičen in svobodoluben — uveljavijo za Slovence Julijske Benečije kritični popolne svobode absolutne enakopravnosti — tisti kritični, ki ga je socialistična stranica že uveljavila v vseh svojih organizacijah, kar pa da nikakor ne moti življenja stranke, ki žive v njej mirno Italijani in Slovenci. To učelo naj bi se uveljavilo v vsej pokrajini: mirno sožitje, duševna in kulturna svoboda brez omejitev, ob spoštovanju tradicij in jezika.

Najstrašnejši zločinci 20. veka

Dr. Heinrich Kanner, bivši glavni urednik dunajskega dnevnika »Die Zeit« je pravkar izdal vezelnimivo brošuro »Die neuesten Geschichtslügen«. Dr. Kanner je bila vrana med Nemci: od leta 1909 je grajal bedasto in opasno politiko Avstro-Ogrske in Nemčije na pram Sibiriji, še julija leta 1914 je znova živo svaril pred nevarnostjo svetovne vojne ter je celo med vojno izražal svojo nevoljo zaradi svetovnega klanja. Vzbudil si je s tem proti sebi ogorčenost ne le v nemških časnikarskih krogih, nego si je nakopal popolno nemilost pri obeh centralnih državah in pri obeh najvišjih vojnih poveljstvih. Na zahtevo nem. najvišjega armadnega vodstva je moral končno decembra 1917 kot urednik »Die Zeit« odstopiti ter popolnoma prekiniti svoje časnikarsko delovanje.

Zdaj dr. Kanner dokazuje, da so bili cesar Franc Jožef, cesar Viljem, dr. kancelar Bethmann-Hollweg, dr. tajnik Jagow, podkancelar Helfferich, grof Berchtold ter vsi različni nemški in avstro-ogrski diplomati in ministri pred vojno, med vojno in deloma še po vojni največji zločinci ter najnesramnejši

lažnivci, hinavci in lopovski izživci. Po vrhu vsega pa še — urnebesni tepci! To vse dokazuje dr. Kanner obširno na podlagi tiskanih »spominov«, ki so izšli od leta 1919, dalje izpod peres raznih bivših državnikov ter na temelju uradnih spisov, ki sta jih vzel močnemu odporu izdali iz najtajnejših min. in dvor. arhivov nem. in av. ogr. vojni vladi leta 1919 v 4 debelih zvezkih. V teh zvezkih so ponatisnjena po originalih doslovno vsa pisma, vse brzojavke in vse druge uradne listine, ki so jih pisali ali odpisali od 2. jul. 1914 do konca vojne evropski vladarji, njih ministri in diplomati.

»Die deutschen Dokumente zum Kriegausbruch« so neovrgljivi dokazi zločinskih natur, popolne moralne propalosti in podlosti nemških in avstro-ogrskih vladarjev ter njihovih najmočnejših pomočnikov grofov Berchtolda in Tisze. Hkratu pa dokazujejo, da ne zadeva Srbije in Rusije zaradi vojne niti senca krivde ter da so Rusija, Anglija in Francija do skrajnosti storile vse, da bi vojno preprečile. Strašno je to berilo! Zakaj ti akti govore, da je bilo avstro-ogrsko c. kr. apostolsko veličanstvo, cesar Franc Jožef I., da je bilo nemško veličanstvo po božji milosti, cesar Viljem II., da so bili vsi avstro-ogrski in nemški diplomati in vodilni ministri najgrši lopovi, kar jih pozna najnovejša svetovna zgodovina.

Naj navedemo le kratko vsebino dr. Kannerjeve brošure!

Ze 30. junija 1914 je berlinska vlada dobila pismo nem. poslanika Tschirschkega, da hoče Dunaj s »Srbiji temeljito obracunati«; 2. julija je ta poslanik izjavil cesarju Francu Jožefu, »da stoji Nemčija sklenjena za monarhijo« ter da prepušča »Avstriji odločiti, kdaj in kje« nastopiti. Dne 5. julija je prejel cesar Viljem pismo Franca Jožefa, da je treba »Srbijo osamiti in zmanjšati« ter da mora »Srbija kot politični faktor na Balkanu izginiti«. Ze 6. julija je Viljem odobrjavil, da »stoji kot zvest zavezanik in star prijatelj trdno na strani Avstro-Ogrske«. In 14. julija je Viljem sam pisal Fr. Jožefu, da mu je »vesela dolžnost«, stati mu »zvesto ob strani«. Dne 7. julija se je vršila na Dunaju prva skupna seja ministrov obeh držav. Grof Berchtold je predlagal načrt ultimata, ki se mu je grof Tisza upiral, a končno udal. Dne 8. jul. je Berchtold obvestil nemškega poslanika Tschirschkega o tem besedišču z izrecno opombom: »Zahteve do Srbije so take, da je izključeno, da bi jih mogla sprejeti!« Dne 10. julija je Berchtold rekel Tschirschkemu, da mora Srbija ultimatu ugoditi tekom 48 ur in dostaviti besede: »Še vedno premišljuje, kakšne zahteve bi se stavil, da bi jih Srbija pod nobenim pogojem ne mogla sprejeti!« — In nemška berlinska vlada je tej hinavski povsčini pritrdila ter je svetovala, naj se objavi material o velesrbski zaroti.

Dne 19. julija je bil ultimat — delo grofa Berchtolda in nemškega poslanika Jagowa — in skupni ministrski seji odoben. Bilo je sklenjeno, odpisati ga v Beograd dne 23. julija, ko bo francoski predsednik Poincaré iz ruskega Kronstadta že odplul ter se bo nahajal že na morju... Grof Tisza je povedal o tem sklepu Tschirschkemu zopet s pripombo: »Ultimat je sestavljen tako, da je popolnoma izključeno, da bi ga Srbija mogla sprejeti!« Grof Berchtold pa je zaupal Tschirschkemu, da je Tisza »ultimata ne le odobril, nego ga je v nekaterih točkah še poostiril«. Dne 17. jul. je nemški poslaniški svetnik princ Stolberg pisal Jagowu, ministru nemških zunanjih del, da Berchtold »upa«, da Srbija ultimata ne sprejme in da se »boji«, da bi dosegla A.O. »le diplomatski uspeh«; dne 18. jul. pa je pisal isti istemu, da se A.O. »boji«, da Srbija sprejme ultimat, a da »mora priti do preloma«.

Dne 20. julija je srbski poslanik v Berlinu izročil Jagowu noto, v kateri je srbska vlada umor v Sarajevu najostreje obsodila ter izrazila željo, »ostati s sedanjim avstro-ogrsko monarhijo v prijateljskem razmerju«. Hkratu se je izrekli pripravljeno, ugoditi vseh zahtevam A.O., izvešiti takim, ki bi jih tudi nobena druga država, ki čuva svoj ugled in neodvisnost, ne mogla izpolniti. Končno je srbska vlada prosila »prijateljsko in naklonjeno cesarsko (nemško) vlado, da blagovolji posredovati v smislu spravljivosti«.

Jagow pa je odgovoril, da mu zahteve A.O. — niso znane! In Berchtold se je Jagowu za to nesramno hinavsko laž — zahvalil!

Jagow je poznal že 10 dni vsebino a.o. ultimata, a je lagal, da ne ve a.o. zahtev; toda pristavil je, da jim mora pač pritrditi. Ze 6. julija je dal Jagow nemškemu poslaniku v Bukarešti naročilo, naj pridobi kralja romunskega, kralj Karel pa je že 10. julija zvezo z A.O. odklonil ter je Berchtoldovo politiko obsodil z najstrožjimi izrazi. Kralj Ferdinand bolgarski je kmalu po 1. avgustu sklenil zvezo z A.O. Tudi kralj Konstantin je 27. jul. odklonil berlinsko hujskanje proti Srbiji, češ »grški narod noče vojne«. A cesar Viljem je 30. ju-

lija kralja Konstantina z osebnim pismom rotli kot pruskega generalfeldmaršala ter mu hkratu naravnost grozil, ako se ne pridruži. Toda Konstantin je 2. avgusta vendarle še drugič odklonil nastopi Srbije, »ki so naši zavezniki...« Nato je Viljem ukazal sporočiti grškemu kralju, da »se bo postopalo z njim kot s sovražnikom, ako se takoj sedaj ne pridruži!« — Tudi Turčijo je pridobil Viljem in z njo se je sklenila zveza že 2. avgusta.

Tako se je pripravljala svetovna vojna iz Berlina in z Dunaja že od 6. julija, a 20. julija se je Jagow zlagal, da ne pozna a.o. ultimata! Še več: dne 21. julija se je zlagal nemški kancelar nemškemu poslanikom v Petrogradu, Parizu in Londonu! Pisal jim je namreč, da so zahteve A.O. do Srbije »pravilne in zmern«, a da se »boji, da bi Srbija te skromne zahteve odklonila in A.O. izzvala!« Podleci so se že oboroževali, sklepali zveze že ves mesec, pripravljali neizogibno vojno, a hkratu so lagali na vse strani, celo lastnim poslanikom.

In ultimat so res izročili dne 23. julija ob 6. zvečer — točno eno uro nato, ko je odplula ladja s francoskim predsednikom iz ruskega Kronstadta!

Zaman je svaril edini pošteni nemški poslanik v Londonu Lichnowsky nemško vlado še v zadnjem hipu pred svetovno vojno, ki mora izbruhniti, ako se A.O. ne pogodi s Srbijo; zaman je rotli angleški zunanji minister E. Grey nemško vlado, naj posreduje za mir, zaman ruski zunanji minister Sazonov, zaman sam car Nikolaj: Franc Jožef in Viljem sta odklonila vse predloge ter se nista zadovoljila niti z največjim ponižanjem Srbije, ki je sprejela vse nečuvno nesramne a.o. zahteve, izvešiti dvehi, ter je prosila za nadaljnia pogajanja. Svetovno vojno sta cesarska lopova hotela imeti, ker sta bila prepričana, da je zanju »vojaški položaj tako ugoden, kakor se v dolednem času tako ugoden ne povrne...« »Srečni smo lahko« je pisal 5. avgusta bavarski poslanik grof Lerchenfeld v Berlinu, »da je zaradi sarajevskega umora počila mina, ki so jo položile Rusija, Francija in Anglija v času, ko Rusija ni pripravljena ter se nahaja francoska armada v prehodnem stadiju...« In vendar so govorili vsi kronani lopovi, da jim je vojna vsiljena! In vendar je pisarilo na tisoče nemških in drugih listov, da je vojne kriva Srbija!

Dne 25. julija — dva dni po izročitvi ultimata — je brzojavil knez Lichnowsky, nemški poslanik v Londonu, v Berlinu p. Jagowu:

»Avstrija preveč podcenjuje odporno silo Srbije. Na vsak način se vname dolgotrajna, ljuta borba, ki bo Avstro-Ogrsko zelo oslabilila ter bo na njej izkrvavela. To je mnenje londonskega zunanjega ministrstva.«

Grey je prorokoval resnico: Avstro-Ogrska je izkrvavela in razpadla. Srbija pa je iz strašne borbe izšla kot zmagovalka! Franc Jožef, apostolsko veličanstvo, brezsrčni podlec in pokrovitelj vseh lopovščin, je, žal, umrl pred koncem vojne; blebetavi kronani glumač Viljem II. se skriva kot izobčenec in milijonkrat prokleti morilec po Holandskem, vedno v strahu pred masčevalnim nožem ali osvetno kroglo; Karel uživa kot zaničevan pregnanec ostanke Avstro-Ogrske tihataposko odnešenih zakladov; bolgarski zahrbtneč Ferdinand je izginil v temo in sramoto. Izginili so v ničnost vsi tisti Berchtoldi, Bethmanni, Jagowi in njih lažnivi tovariši — vse skupaj pa ohrani zgodovina v večnem spominu kot največje, najstrašnejše zločince 20. veka.

Nove težave z D'Annunzijem in njegovimi legionarji

Legionarji nočejo zapustiti Raba

Glavno poveljstvo kr. čet v Julijski Benečiji je izdalo sledeče obvestilo z dne 8. t. m.:

Včeraj se je bila podala vojna ladja »Riboty« v Rab, da izroči legionarjem D'Annunzijsko lastnoročno pismo, v katerem jih poziva, naj zapustijo otok. Legionarji so sprejeli našo vojno ladjo s streljanjem iz topov.

Po vesteh s strani ruskega poveljstva so proglasili Hrvati v Dobrinju republiko ter so se oborožili in vzdignili proti legionarjem.

Ali je D'Annunzio še gospodar Reke?

MILAN, 8. Tukajšnji list »Il Secolo« piše: »D'Annunzio ima še nadalje v svojih rokah poveljstvo italijanskega kvartnerskega regentstva. Na podlagi pogodbe, ki je bila podpisana v Opatici, bi morala biti njegova služba končana. Toda ne zdi se, da je temu tako. Obopojna uradna listina, ki dokazuje ravno nasprotno. Ta listina pravi: Gospod majorju Lombardu, poveljniku letalcev: Dogovorjeno je, da se ima predati ves material poveljstvu reške bramb. Treba je torej rešiti naša letala, ki so v nevarnosti na Krku. Vi imate na log izvršiti to operacijo s tem, da odputujete še nočjo. Na Reki, dne 4. januarja 1921, ob 22. uri.«

Vstaja proti D'Annunziju na otoku Krku

OPATIJA, 8. Še le sedaj postaja jasno, zakaj so se bile razširile pred nekoliko dnevi trdovratne govorice o izkrcanju jugoslovenskih čet na otoku Krku. Kakor je bilo že javljeno, so vse te vesti neutemeljene, kajti jugoslovenska posadka v Crkvenici se ni genila s svojega mesta. Vest so zabrusili v svet najbrže tisti ljudje, ki jim ni šlo v glavo, zakaj ni nastopila istočasno z Italijo tudi Jugoslavija, ki je soppodpisnica rapalske pogodbe in ki je bila enako prizadeta v reškem sporu kakor sama Italija. Italijanski poučeni krogi, ki so se bali te možnosti v začetku reške krize, so bili pozneje brez skrbi, ker je dala jugoslovenska vlada uradno zagotovilo, da ni nikakor njen namen, da bi s svojim nastopom komplicirala itak kočljiv položaj italijanske vlade.

Kljub temu pa niso bile vesti o izkrcanju jugoslovenskih čet na Krku brez gotove podlage. Čim so prišli D'Annunzijski legionarji na Krk, se je začelo opazati med tamošnjim hrvaškim prebivalstvom precejšnje vrvenje proti novim gospodarjem. Nezadovoljnost se je izpremenila v pravo sovražno razpoloženje, ko so začeli legionarji po proglasitvi vojnega stanja kruto gospodariti na tem jugoslovenskem otoku. Proti domaćinom se niso obnašali nič kaj prijateljski že vsled tega ker so bili Hrvati. Preganjanja in šikaniranja so bila na dnevem redu. Ljudska jeza je vsled tega rastla od dne do dne. Ko so prebivalci izvedeli da je italijanska vlada začela pohod proti D'Annunziju, so se ojunčili in so začeli pripravljati proti legionarjem splošno vstajo. Legionarjskim oblastim ni ostal skrit ta namen krških Hrvatov in čim so videli, za kaj gre, so ga hoteli udušiti v klici. Aretirali so najvplivnejše domaćine in jih postavili pred vojno sodišče. Pet jih je bilo obsojenih na smrt v zmislu D'Annunzijskih odlokov proti propagandi proti reški državi.

Ko je izvedelo ljudstvo za te smrtno obsode, je postalo vrenje še hujše in vsak hip je imelo priti do najhujšega — do krvi. Prva skrb domaćinov je bila, da bi rešili nesrečne žrtve legionarske strahovlade. Skrivaj so poslali dne 29. decembra 1. l. deputacijo v Crkvenico na nasprotno obal k poveljniku tamkajšnje jugoslovenske posadke. Deputacija je spravila na hrvaško obal v čolnu po noči, tako da ji je bilo mogoče uiti blokadnim vojnim ladjam. Jugoslovenskega častnika je prosila, naj pošlje nemudoma pomoč na Krk proti krutim legionarjem, ki so razsajali proti domaćemu prebivalstvu. Poveljnik jugoslovenske posadke je odgovoril deputaciji, da ji on ne more pomagati, da pa jo lahko sprovede do najbližje italijanske poveljništvu na reški fronti. Tako je prišla deputacija do generala Faccinija, poveljnika brigade Lombardija. Ko je slišal general pritožbe deputacije, je takoj obvestil o stvari D'Annunzija in je zahteval od njega, naj prepove izvršitev smrtnih obsod.

D'Annunzio je baje dal zrakovajno povelje, naj se smrtno obsode razveljavijo, toda vstaja je bila že tako napredovala, da je prišlo na več mestih do krvavih spopadov med prebivalstvom in legionarji. Najhujši je bil spopad v Dobrinju, kjer so imeli legionarji težke izgube: tri mrtve in nad 20 ranjenih. Zmaga domaćega prebivalstva je bila popolna, kajti legionarji so bili prisiljeni zapustiti otok pred srdito jezo razžaljenih Hrvatov. V paničnem strahu so begnili iz Dobrinja proti morju, kjer so se vkrcali na križarko »Etruria«, s katero jim je prišlo na pomoč italijansko vojaško poveljništvo. Dogodek z deputacijo krških Hrvatov je edini slučaj vmešavanja jugoslovenskih oblasti v reški spor.

Pojavi vsegrškega imperijalizma

LONDON, 7. Listi se bavijo obširno z otvoritvijo grške zbornice in z izjavami, ki jih vsebuje prestolni govor kralja Konstantina. Med drugimi okolnostmi, ki so spremljale to svečanost, naglašajo »Daily Chronicle« še posebno vzklil »Živel cesar«, ki so ga naslovili nekateri poslanci kralju Konstantinu. List pravi, da je to samo eno znamenje porajajočega se vsegrškega imperijalizma, ki mu je cilj osvoboditev in priključenje h Grški vseh krajev in mest, kjer živi količjak Grkov. Predvsem je Grkom pred očmi Carigrad in v ljudstvu se je začela vzbujati trdna vera, da je usojeno kralju Konstantinu, da bo kronan v Carigradu za grškega carja. Posebno zaslugo, da se je razširila ta vera med ljudstvom, ima neki menih, ki mu pripisujejo proroške zmožnosti. Prorokoval je o svojem času evropsko vojno, izgnanstvo kralja Konstantina, žalostno smrt njegovega sina kralja Aleksandra, Konstantinov povratek. Sedaj prorokuje, da je dobiči Bog Konstantina, da se obnovi potom njega staro bizantinsko cesarstvo. To da se bo zgodilo še pred koncem l. 1921, in sicer v oktobru mesecu.

Tudi kralj Konstantin je bil obvečen o tem prorokovanju in dasi ni naklonjen

praznoverju, je dal razumeti, da ne odklanja kar tako menihovega prorokovanja.

Iz stare in nove Rusije

Nov agrarni zakon v Rusiji
HELINGSFORST, 6. Ruski kongres je proučeval nov agrarni zakon, na podlagi katerega bo obdelovanje zemlje obvezno in se bo od oblastev dolžila površina zemlje, ki se ima obdelovati.

Ukrajinci vedo za vstaje v kersonski in podolski guberniji

DUNAJ, 8. Ukrajinski tiskovni urad objavlja sledeče poročilo iz Karovje z dne 7. t. m.: V okrajih Odesa, Balta in Ananjev se je dvignilo prebivalstvo proti boljševikom in je zajelo del tam dislociranih čet. Komisar za vojno je odpisal en bataljon delavcev, da uduši vstajo, katera se, kakor kaže, propagira ob črnomoški obali.

Konferenca članov ruske konstituante iz leta 1917 v Parizu

PARIZ, 8. Danes se odprla v Parizu konferenca leta 1917 izvoljenih članov ruske konstituante, katera je bila od boljševikov po njeni prvi in edini seji v mesecu januarju 1918 razpuščena. Večina konstituante so tvorili revolucijski narni socialisti, kateri bodo tvorili tako tudi večino konference. Med onimi, kateri so se že znašli v Parizu, so Kerenski, Gernov, Minor, Guinov, Gavronski. Stranko kadetov bodo zastopali na konferenci Makalakov, ruski poslanik v Parizu, Gongorov in Miljukov, bivša ministra provizorične vlade, Karatov, Maksodov in Vivaner.

Romunska je bila Rusiji vedno prijateljski naklonjena

BUKAREŠT, 7. V nekm danes objavljenem programu izjavlja romunska vlada, da se bodo pogajanja z rusko vlado, katera so se bila pričela v lanskem februarju, vodila v od prijateljskih občutkov prežetem duhu. Ako bi bila nameravala Romunska korakati proti Rusiji, bi bila to storila takrat, ko je bila Rusija zaposlena proti Poljski in proti revolucionarjem.

Pogajanja med Poljsko in Litovsko so se razbila

BEROLIN, 8. Pogajanja med Poljsko in Litovsko so se izjalovila, ker niso delegati ne na eni ne na drugi strani razpoloženi, da bi vzajemno popuščali. Litovska delegacija je odpotovala, da se razgovori s svojo vlado.

Kontrolna komisija Zveze Narodov na potovanju

PARIZ, 7. Poročevalec lista »Temps« brzojavlja iz Vilne, da se je kontrolna komisija Zveze Narodov podala v Kovno, in sicer pod predsedstvom italijanskega polkovnika Bergere. Polkovnik Chardigny ostane v Varšavi.

Ruska trgovina z daljnim vzhodom

LONDON, 8. Glasom lista »Daily Herald« bo imel Krasin zopet razgovor s Robertom Horncom. Ponedeljek bi odpotoval v Moskvo. Listu »Morning Post« je došla iz Stockholma vest, da brzojavlja moskovska brzojavna postaja, da se ruska vlada nadeja, da se trgovinski odnosi z Japonsko in s daljnim vzhodom v najkrajšem času vzpostavijo v polni svobodi in da se je bil v raznih točkah že podpisal sporazum.

Armenci mobilizirajo

LONDON 8. List »Times« prinaša iz Carigrada vest, da je sovjetska vlada v Erivanu odredila mobilizacijo armenske vojske. Vojsko bodo organizirali in uredili častniki, kateri so se bili vojaško izvežbali v Moskvi. Isti list dobiva iz Carigrada sledečo brzojavko z dne 6. t. m.: Iz nepoznatih razlogov so Rusi odgodili vpad v Georgijo. Georgijska vlada je na tisoče komunistov zaprla in izgnala. Ako bi prišlo med Georgijci in Rusi do konflikta, bodo ostali kemalisti neutralni.

Socijalno gibanje na Francoskem

Francoska delavska zveza proti komunistom

PARIZ, 7. Delavska zveza objavlja proglas, v katerem ugotavlja, da so socialisti razbili pogodbo o slogi iz l. 1905 in da hočejo uvesti razdor med delavce. Ta razkol — pravi proglas — je posledica pogojev, ki jih je vsilil neki odbor v Moskvi, kateri ne dopušča nikakih razprav o smereh, ki jih proglasa, ter podreja sindikalne organizacije politični stranki. Komunistični odlomek se je izjavil kategorično proti neodvisnosti delavske zveze in namerava razširiti svoje podiralno delo tudi na sindikalistično internacionalo, ki je štela 27 milijonov delavcev. Ta odlomek je posvetil na ta način uradno načelo centralizacije, ki je povzročila že povsod oslabiljenje organizacij. Proglas izjavlja, da je obvezna dolžnost se upreti temu sistemu in odgovornost da pada na pristaše moskovskih pogojev. Proglas zagotavlja, da se francoski delavci in njihovi sindikati ne bodo dali zapeljati od praznih formul. Delavski razred se pozivlje, naj nadaljuje akcijo, kakor jo je začela Delavska zveza in naj krepi sindikalizem, ki je najtrije orožje za borbo delavskega razreda proti neznatnemu odlomku, ki bi hotel ukazovati delavcem.

Nejasen položaj v seineskem departementu vsled turskih sklepov

PARIZ, 7. Pariški mestni očetje in seineski deželni poslanci so se sestali, da proučujejo položaj, kakršnega so ustvarili sklepi turskega kongresa. Vzle

Velikim razpravam se ni mogel doseči sporazum in zborovalci so se razšli.

Uvajanje osemurnega delavnika v Franciji

PARIZ, 7. »Temps« javlja, da so bili z nekaterimi odloki državnega sveta urejeni pogoji za uvajanje osemurnega delavnika v nekaterih obratih, med katerimi je izdelovanje kože.

Zavezniki in Nemčija

Izjave nemškega poslanika v Londonu
LONDON, 7. Neki poročevalec agencije Reuter je imel danes razgovor z nemškim poslanikom v Londonu, kateri mu je izjavil, da se Nemčija ne pripravlja na vojno. Tudi leta 1914 bi bili imeli v slučaju plebiscita vojni nasproti ni elementi veliko večino. Poslanik je rekel: Na vojno ne mislimo, niti za sedaj, niti za prihodnost in kar se tiče Francije, je ne mislimo znova napasti, niti nismo — kar morda še bolj zaleže — v stanju, da bi kaj takega naredili. Nemčije živa želja je, da bi izpolnila pogoje mirovne pogodbe v mejah možnosti. Toda v pogodbi je nekaj točk, katerih ne more na noben način izpolniti, n. pr. povrnitev vojnih stroškov. Nemčija je v polni meri pripravljena, da da povračila v taki meri, v kakršni jih zmora dati, toda potrebno je, da se udeležitev plačila v naravi in ne v denarju. Ta plačila so evidentno odvisna od uspehov nemške trgovine in industrije. Kar se tiče razorožitve, imamo posebe razloge, kateri nam branijo, da bi se razorožitev vzhodni Prusiji in na Bavarskem v hipu izvršila. V vzhodni Prusiji gre za to, da se obvaruje dežela pred Rusi, in kar se tiče Bavarske, se mora ta dežela obvarovati proti komunističnim vstajam. Na drugi strani smo pripravljeni odpušiti naše prostovoljce na vzhodnem Pruskem. Na Bavarskem gre za eno vprašanje primernosti.

Bavarci za ohranitev meščanskih bramb
MONAKOVO, 7. Listi objavljajo diplomatsko dopisje glede vprašanja tukajšnje policije in naglašajo potrebo, da se ohrani bavarska meščanska bramba radi sedanjega položaja v tej deželi. Listi ugotavljajo da so imeli pri zadnjih državnozborskih volitvah komunisti samo na Bavarskem 50.000 glasov. Te številke pa veljajo samo za nemško komunistično stranko, pri čemer niso všeti glasovi nemške delavske anarhistične stranke, ki je ravno tako močna in ki se ni hotela udeležiti volitev. Tudi so bili komunisti po volitvah zelo pomnoženi vsled pristopa levih neodvisnikov. Nemška vlada si ne pusti glede policije ničesar predbacivati.

BEROLIN, 8. Minister za notranje zadeve je izjavil v zbornici, da je bil policijski ustroj upeljan z odobravitvijo zavestnega zastopnika generala Nolleta in da se vsled tega nima vladi prav nič predbacivati.

Pred plebiscitom v Šleziji

BEROLIN, 8. Nemška vlada je pri predsedniku plebiscitne komisije za Šlezijo, generalu Lerundu, protestirala proti pogodbenim določbam, katere oškodujejo šlezjsko nemško prebivalstvo.

Kaj bo z nemško privatno lastnino v Angliji

BEROLIN, 7. 31. decembra v Londonu sklenjeni sporazum glede rešitve nemške privatne lastnine v Angliji določa, da se bodo rešila dobra onih, kateri ne uživajo višjih dohodkov od 400 lib šterlingov.

Bruseljska konferenca odgodena

LONDON, 7. Neka vest agencije Reuter pravi, da se bo bruseljska konferenca, ki je bila določena za 10. t. m., sestala šele 15. t. m.

Kdo bo zastopal Anglijo na zavezniškem sestanku

LONDON, 7. Agencija Reuter naznaja, da bo Anglija na vrhovnem svetu, ki se bo vršil v Parizu, zastopala od Lloyd Georgea in lorda Curzona.

Priprave za volitev državnega predsednika v Nemčiji. — Hindenburgova kandidatura opuščena

BEROLIN, 7. Noben datum ni še določen za volitev državnega predsednika. Medtem se skuša zbrati v državnem zboru čim večjo večina za Eberta, sedanjega predsednika, za katerega ne bodo glasovali samo skrajneži desnice in

levice. Zdi se, da se je Hindenburgova kandidatura za predsedništvo republike popolnoma opustila. Zato pa se govori v nekaterih krogih o kandidaturi von Bülowa.

Komunistični izgredi v Nemčiji

BEROLIN, 6. Po shodih, na katerih so bili izrečeni hujšajoči govori, so skušali komunisti v noči 5. t. m. udreti vrata mestne hiše v Hamburgu. Policija je preprečila ta poizkus.

Krize na visokih mestih angleške burokracije

PARIZ, 7. Listu »Temps« poročajo iz Londona, da pride najbrže na mesto Lord Milnerja sedanjí podtajnik za kolonije. Nadalje je verjetno, da pada prvi lord admirala (minister za mornarico) ostavko iz zdravstvenih ozirov. Imperijalistični krogi, ki so nasproti Montaguju, državnemu tajniku za Indijo, bi želeli, da naj postane Chamberlaini minister za kolonije in finance. Govori se, da bo imenovan za indijskega podkralja Lord Reading, sedanjí pravosodni minister.

Skrčenje števila oficirjev v francoski vojski

PARIZ, 7. »Le Temps« piše, da se pričakuje v vojnem ministrstvu zakonski načrt o skrčenju števila oficirjev do mere, ki je bila v veljavi l. 1913. To bi se imelo izvršiti v šestih mesecih in sicer potem predčasne umirovljenja radi starosti.

Nemški zrakoplov L. Z. 120 izročen Italiji

RIM, 7. Zrakoplov L. Z. 120, ki je prispel pred nekoliko dnevi iz Nemčije in je bil izročen Italiji kot vojni plen, je letel danes prvič pod vodstvom italijanske posadke in pod poveljništvom majorja Valle, kateremu so pomagali stotnik Tedeschini in poročnik Sighieri, Paolotta, Preserut in Garelli. Zrakoplov je bil v zraku kakor dve uri in je izvršil drzne lete na rimskem nebu. Nato se je spustil lepo na zemljo na polju Ciampano, kjer je pripravil major Grillo vse potrebno za spuščanje zrakoplova na zemljo.

Madžari izročijo zapadno Ogrsko dne 6. marca

PRAGA, 7. Uradni list češkoslovenske republike zanika glasove, češ da je bila poverjena zasedba Zapadne Ogrske češkoslovenskim četam. Kakor trdi neko poročilo z Dunaja, se izroči zapadna Ogrska (imenovana tudi Burgenland) dne 6. marca. Pokrajina se izroči v roke medzavezniški komisiji za kratek čas, nakar jo preda komisija Avstriji. V Budimpešti se upa da pride do takrat do majhne poprave meje v prilog Ogrski. Listi trdijo, da je Quai d'Orsay izročil tozadevno noto ogrski vladi.

IRSKO VPRAŠANJE

LONDON, 8. List »Daily Chronicle« piše, da se bo v najbližji bodočnosti, ako ne pride nič vnosa, vršila konferenca med zastopniki Anglije in onimi fenijanskega parlamenta. List »Daily Mail« naznaja, da se je že vršila ena konferenca v Londonu med Lloydom Georgejem in časnim predsednikom irske republike Franganom.

Za odpravo potnega lista

PARIZ, 6. Liga za človeške pravice je predložila Zvezi Narodov prošnjo, naj se proučuje vprašanje odprave potnih listov. Liga pravi, da nasprotuje napravi potnega lista principom, na katerih stoji Zveza Narodov, katere smoter je zblizanje narodov.

Pokojnina bivšega črnogorekega kralja

DUNAJ, 8. Glasom vesti iz Beograda je črnogorski kralj sprejel apanažo letnih 300.000 frankov, katero mu je bila ponudila Jugoslavija.

Narodna nestrpnost in narodna zavednost ob Gornji Adizi

BENETKE, 8. »La Gazzetta di Venezia« objavlja brzojavno poročilo iz Merana o težavah, ki jih imajo Italijani v anektirani pokrajini ob Gornji Adizi. Italijani iz Merana in okolice — pravi poročilo — se vprašujejo, ali so res prisiljeni znati nemški in rabiti nemški jezik pri uradnih vlogah. Vlada sama da je dala odgovor na to vprašanje, ker da so vse tiskovine, ki jih je dala na razpolago županstvom za bližnje volitve, — dvojezične. V občini Resia Alta noče tajnik govoriti italijanski, dasi zna dobro ta jezik, in tudi noče sprejemati

zglasitev volilcev, ako niso sestavljeni v nemškem jeziku. Pravi da se mora z njim, tajnikom nemške občine, govoriti samo nemški. V meranski okolici in drugod so dale obsevnosti volilne tiskovine samo v nemškem jeziku.

IZ JUGOSLAVIJE

Sramotno in žalostno!

Članek pod naslovom »Zar nas ostranote?«, kjer govori o »ubijalnih politikah« Svetozarja Pribečevića, o »brezčasnih nazirih Hrvatov«, med katere šteje tudi predsednika jugoslovenske konstitucije, dra Ribara; kjer pravi, da se sedanja ustavotvorna skupščina v Beogradu »narinja« za konstitucijo (čeprav je izvoljena na svobodnih volitvah od vsega troimenega naroda); kjer pravi, da se je Hrvat dr. Ribar »ostranil« s svojim podzavnim govorom ustavotvorni skupščini, ker je rekel, da so vsi jugoslovenski volilni narodni pokreti imeli svoj početek, ali vsaj materialno ali moralno podporo v svobodni narodni državi Srbije; zaključuje »Hrvatski List«, glasilo »Hrvatske Zajednice«, takole:

»Ne ideja narodnega edinstva ni vznikla v svobodni narodni državi kraljevini Srbiji, ako se pod tem ne razume velika srbska ideja od Vardara do Triglava, ki pa ji moremo mi postaviti nasproti idejo od jadranskega morja, ali od »Nemčije do Madenije«. A ta je tudi starejša od veliko-srbske. Ideja narodnega edinstva Hrvatov in Srbov je našla tu svoj početek; tu se je razvijala, in še-le v najnovijem času je našla med odličnimi posredniki Srbi tudi primerenega gmevanja. Ali, kdo bi došel, da bi pobijal trditve g. Ribara? Njema ni do resnice, ampak le do priljubljenosti, do placenja pred Srbi na račun naše Hrvatske. Njemu je lo do kadnjaica novemu prusizmu, do poveljevanja novega malika, ki mu je podeljena naloga, da »upokori« Hrvate. Če bi bil on (Ribar) pravilno ljubeben, bi moral reči, da je vse, kar se je v prošlosti storilo za narodno prosvetljenje, našlo svoj početek med Hrvati, ali je našlo »obino« materialno in moralno podporo«. Dovolj je, če omenjamo kulturnega delavca Dositeja Obradovića in še bolj onega Vuka Stefanovića-Karadžića. Tisti, ki mislijo, da tak predsednik sramoti Hrvatsko in Hrvate, se ljuto varajo. On nas ne more sramotiti. Sramoti le sam sebe in svoje tovaršje, ki so ga tisto postavili. Hrvatski narod ga ni poslal v isto skupščino, niti se ne meni za njegove nastope. Če bi imel krivi v obrazu, mogel bi se samo sramovati. Ali od takih ne pričakujemo sramu. Izgubili so ga!«

Ko smo prečitali te izbruhe strankarskega fanatizma, smo se prišli za glavo in grenko čustvo nam je stisnilo srce. Sedaj, ko so prelile krve narodne krvi za narodovo ujedinjenje, da je združen v svojo narodno državo vse troimeni narod, ki se mora le radovati, da je pokopana žalostna prošlost, ko je avstrijski režim po geslu »divide et impera« umetno in z nasiljem razdvajal Jugoslovence in jih ubijal — vse, posebno pa Hrvate in Slovence: sedaj prihaja to glasilo »Hrvatske Zajednice« z veliko lopato, da vliče žnjo iz groba žalostno prošlost medsebojnega klanja in pobijanja; odpira s kruto reko ljuto, komaj zaceljeno rano sovraštva med Hrvati in Srbi, a ima pri tem še drzno čelo za trditve, da je le med njimi vznikla ideja narodnega edinstva! Kakor da se s takim zasramovanjem brata gradi narodno edinstvo!

Če pravi »Hrvatski List«, da Ribar, pošten Hrvat, ne more sramotiti Hrvatov, ker da sam nima sramote, pa pravimo mi, da tako prostostne, tako zasramovanje osebe, ne morejo sramotiti Hrvatov, ker ti imajo sramul! Saj so jih je že obsodile — svobodne volitve! Tako pisanje pa res sramoti tiste, ki jih — pišejo!

Nekaj o stanki drž. nameščencev

(Dopis.)

Čudila se je tej stanki javnost in čudili so se temu uslužbenec sami, ker je bilo to za nje nekaj nemavdnega; vsaj izza časa prejšnje vlade nimamo zaznavati enakega pojava. Prejšnja vlada ni veliko objavljala, kar pa je objavljala, je tudi izpolnila in se je predpisi glede plač reformirali po potrebi položaja in pravočastnosti.

Sedaj se presekajo, kdo da je kriv stanki? Dovolite mi, da malo pojasnim stališče uslužbenec. Po zasedbi leta 1918. je kr. italijanska vlada pozvala bivše državne uslužbence, da se potom revala zaobljubo v lojalno postopanje napram okupacijski vladi in v vestno izpolnjevanje stanovskih dolžnosti. Vsi uslužbenec so dobro pojmi novo nastali položaj in se lotili dela, ker so tega pač vajeni, vajeni vsedrugače, nego novodošli kolegi iz kraljevine. Dasi je odločeno precejšnje število sodergov preko meje, se vendar v letu 1919. ni občutila kaka stagnacija v uradovanju, ali pa so se vršilo delo nemoteno, v kolikor so bile dane moči na razpolago.

Če pa je zadnje mesece delo začelo zaostajati, je temu kriva taktika, ki se je pričela uveljavljati napram uslužbenec in pa nesteti odloki, ki so bili dani norme, jutri pa so se že razveljavljali, da se sploh nihče ni mogel orientirati.

Vlada je takoj iz početka uvedla prav previdno taktiko glede uradništva in o njega prejemkih.

Ti prejemki so bili zarisani po odredbah iz leta 1915. in 1916. Okupacijska oblastva so izplačevala prejemke v izmerju 40%, pozneje 60% in 80% glede stalne plače, aktivitetne doklade, draginske doklade in četrtinskega nabavnega prispevka. Šele meseca maja 1920. so je izplačevanje prejemkov izenačilo v izmerju ali pari, tako, da so uslužbenec leta 1916. določeno fin mezo v kronski veljavni, od tedaj prejemali enako liram.

Temeljni prejemki uslužbenec, stalna plača in

aktivitetna doklada, so urejeni po zakonu iz 1907. in 1908.; k tem pa so dovelili leta 1915. in 1916. še nestalne doklade.

Povprečno so prejemki po 10 do 15letnem službovanju sledeči: Sluge 250 do 400 L mesečno, pomožni uradniki 200 do 350, nižji uradniki 450 do 600, višji uradniki z visokošolsko izobrazbo in predstojniki uradov 600 do 900 L, višjevi plačo in doklade, četrtletni nabavni prispevek, ki se izplačuje kvartalno, znaša približno 70 do 80% mesečnih prejemkov.

Kupna moč denarja je od leta 1916. precej padla; vse se je podražilo, prejemki pa so ostali isti. V času, ko služni navadni delavec 25 do 50 L na dan, delavec, ki dela od kosa, do 80 L, kvalificiran rokodelcec do 1500 L mesečno, so prejemki namenečev prav nedostajni, če te primerjamo delu in odgovornosti.

Uradništvo vendar ne more biti odvisno od »bakiša« in milodarov, ker bi to gotovo ne bilo v interesu občinstva in vlade.

V kolikor sem informiran, uradništvo ni opustilo predpisane peti; saj je odpisalo deputacije k generalnemu civilnemu komisariatu in ministrstvu v Rim, ki pa niso imele začelnega uspeha. V Trstu se je deputacija reklo, da je izboljšanje gmočnega položaja možno le tedaj, če bi se uslužbenec nakazala kaka izredna doklada, ki bi našla pokritje v prebitkih okupacijske sklada; v Rimu pa je vlada izjavila, da o izboljšanju prejemkov ne more biti govora, ker tvori Julijska Benetška nekak corpus separatam. Vse same lepe tolažbe, ki pa uslužbenec ne morejo pomiriti, ker so si v svesti, da okupacijski fond menda ni in ne bo nikdar imel prebitkov, če je resnica, da se iz tega vzdržuje ogromni in številni aparat finančne strazne in morda tudi orožništva, in pa, če se tu krijejo stroški za vzdrževanje cest, na katere so v jeseni navozili gramozu toliko, kakor prej v desetih letih.

V Rimu je vlada izjavila, da je treba štediti. Mi to svedo dobro vemo tudi sami, le glede načina štedenja ne soglašamo z vlado, kajti od onega časa, ko je bila deputacija pri ministrstvu, so menda železniki dvakrat stavkali in si izboljšali gmočno stanje, ne da bi vlada pri tem gledala na štedenje. Ne strinjamo se z režimom, ki nam kroji pravice pristransko, ker v demokratični državi je menda zagotovljena enakopravnost. Ne moremo pojmiti, kako da je možno, da vlada enim uslužbenecem daje začetne plače kar po 500 do 600 L (kakor pri železnikah in pri civ. komisarijatih), namreč onim uslužbenecem, ki so bili ranjaki iz kraljevine zaslužen s prejeti v službo, medtem, ko tu plačuje uslužbenec malo nad 200 L, kakor je to pri pomožnih uradnikih v praksi.

Sicer pa, če ima vlada milijone za bojna društva (fasišeti), ki so zadnji čas delali proti državi, bo imela še par grošev za zboljšanje gmočnega stanja svojih uslužbenec, ki so delali 2 leti v interesu države, da se je ohranil red in da se je vzdržalo vladovanje nemoteno.

Domače vesti

Italijanstvo Reke. To je bila vlepsema v vseh D'Annunzijevih proglaših in ob vsakem njegovem keraku. To italijanstvo da se neoporečno in samostojno v neporušeni »danosti« prebivalstva Reke do njegove stvari in njegovih ciljev. Volja Reke da je produkt najčistejšega italijanstva. D'Annunzio je moral sicer odgnati tisoče prebivalcev, oziroma jih dati na uzo s svojimi drakoničnimi odredbami, da je mogla priti do izraza ta »težka volja«. In pritegnili na Reko toliko njemu udanih elementov, ki so potem po reških ulicah in trgih, in na številnih manifestacijah in demonstracijah predstavljal »voljo Reke«. Ali to nič ne de. Kakor tudi ne dejstvo, da je sedanja provizorična vlada njegove dele vključ v resnični volji tistih, ki jih je odgnal iz mesta, in tistih, ki tudi tedaj nečjejo priznati te vlade kot resnične zastopnice mesta. Pa oglejmo si malce sestavo te vlade po imenu njenih članov! Sestavljena je iz šestoro članov. Med njihovi imeni čitate imena Grošič, Rubinić, Stiglić in Belasić. V tej šestorici so torej štirje Hrvatje, nad polovico. Za tistega, ki pozna razmere na Reki, ne izpreminja nič dejstvo, da se ti ljudje pišejo za Grosiče, Rubiniće itd. In sedaj vprašamo: če ima že taka korporacija, ki naj predstavlja kvintesenco italijanstva Reke, tako sestavo, potem si lahko predstavljamo vsakdo, kakšega izvora je velik del reškega — italijanstva!

Lakota v Jugoslaviji! Pripovedujoč o istrskih otrocih, ki so jih svoj čas stariši pošiljali na Hrvatsko, da jih rešijo pred grozno lakoto v vojni, in katerih se je, seveda, večina že davno vrnila v domače narode, trdi »Piccolovi« dopisnik iz Rovinja, da otroci, še ostali v Hrvatski in ki da jih je že preko dve st. trpe nič manje nego — lakoto. V dokaz te svoje tendenciozne in podle laži, navaja tržaški list pismo nekde gospe Vorel iz Grosbješkega polja rodbini Tomazić v Kanfanaru, v katerem pripoveduje, da ne more več vzdržati dveh istrskih otrok, ker ji je umrl mož in ni nikogar, ki bi vodil delo na poljih, tako, da se ne more brigati več za tista dva otroke. Gospa Vorelova dostavlja že, da je deklica obelala, da joče ves dan in hira iz žalosti. Tako pripoveduje dopisnik. Ali, razseden človek ne bo iz navedenega pisma nikakor sklepal na lakoto v Jugoslaviji, ker vzroki pisma so vse drugi in naravni. Vdova, ki je izgubila moža in ne more nadzirati tujih otrok in obenem delavec na svojem posestvu, in ki je cele 4 leta prehranjvala tuje otroke, ima pač pravico do zahtve, da se ji to breme slednjih odzame. In, če je otrok slučajno obel in joče — ali je na tem norda kriva do brotnica, ali pa celo — lakota v Jugoslaviji, v kraju, o katerem bi morali vedeti geografi, da spada v belovarsko županijo, ki je znana po svojem — bogatstvu. Kako zadovoljni bi bili tudi naši otroci, ako bi mogli jesti beli hrvatski kruh. Res sramotno je, kako »Piccolovi« zlobno sti-

kajo po vsakem, še tako bedstem porodu, da je morajo blati in kaliti tako Jugoslavijo, ki je baje prijateljica in celo zaveznica — Italiji!

Za centralizacijo našega zadrustništva! Jugosloveni, ki pripadamo po rapalskem miru italijanski kraljevini, imamo nad 360 gospodarskih zadrug, ki so učitaneje v matične Goriške zveze, drug v Zvezi slovenskih zadrug v Celju, tretje v Zadrugi zvezi v Ljubljani. Rapalski mir je pustil le Goriško zvezo nedotaknjeno, dolim so zadrugi, ki so bile učitaneje pri Zvezah v Ljubljani in Celju, povsem osirotele. To je eden izmed mnogih vzrokov, da je naše zadrugno življenje skoraj zamrlo. Že pamet pripristega človeka nahaja le en izhod iz te zagate, namreč v centralizaciji vseh zadrug od Boveca in Zadra v eni edini in enotni Zadrugi zvezi. Zdi se mi odveč, da bi poudarjal koristi, ki bi jih imelo slovensko ljudstvo od centralizacije zadrustništva, toliko v gospodarskem, kolikor v narodnem pogledu. Naši zadrugari po deželi se vsi zavedajo potrebe tega osredstvenja na Vipavskem, v Gorah, na Krasu, na Notranjskem, v Istri in drugod. Ne zavedajo se pa te potrebe nekatere vodilne osebnosti naših zadrug, druge pa marevnost nasprotuje tej centralizaciji. Nasprotniki centralizacije so na Goriškem, kjer prevladuje v dolčinah osebah provincializem in politika domačega zvonika; oči se niso odprli. Hvala Bogu, da je teh le malo. Na Trzaskem pa so nasprotniki centralizacije hoteli ali nehoti v službi kapitalizma. Potrebno je, da se to poudarja tudi v javnosti, ker se delo za centralizacijo vendarle preveč ovira in zavlačuje v velikansko akodo našega ljudstva. Hvala Bogu zopet, da je tudi tedaj le malo število. Upati je, da se želja vseh kmetov in delavcev, učitanih v naših zadrugah, takoj izpolni. Ako bi se voditelji ne zavedali svoje dolžnosti, potem bodo zadrugi same zstirile, kar jim velava korist našega ljudstva. Virgilij Šček.

Opomba uredništva. Zdi se nam, da ne mora biti med Jugoslovenci tega ozemlja osebe, ki bi mogla biti nasprotna centralizaciji našega zadrustništva; saj je obstojala vsa naša gospodarska moč ravno v zadrustništvu. In prepričani smo, da bi narod obsodil vsakogar, ki bi si drnil metati polena pod noge njegovemu osredstvenju, ali bi pa na kak način hoteli ubiti njegovo moč ravno sedaj, ko prebivamo najhujšo krizo, ki ga je mogla zadeti, vsled ne še izmenjenih naložb izpred vojne v Jugoslaviji. Ni nam znano, če ima Goriška v svoji zreli hudi z okamenelimi nazori, ki bi bili nasprotniki zadrustništvu, glede Trata, pa lahko trdimo, da takih ni med nami, in da so vsi faktorji, ki prihajajo tu v poštev, za trdno centralizacijo, ker le v tej je rešitev in napredek!

Bolest mladih. Pod tem naslovom prinaša zadnja številka (1. št. 1.) »Učiteljskega lista«: Bil sem brez denarja in sem premišljeval: Blazen je ta naš stan! Res je, da so moji čevlji malo poškodovani, moja suknja malo ogoljena in da se mi hlače na kolenski nekoliko obgladijo, a kaj bi o tistem, ko so vendar tako solunne te naše poti pred nami. Učitelji si, mlad učitelj, poln ognja, pred tabo je dec kot razorana njiva, ki želijo čaka semena, — delaj, reži! Rožnate so bile moje misli, ognjena moja htenja. Da bi dobil le nekoliko denarja še, da si nakupim nekaj knjig! — Prijatelj zapoj, zavriklaj! Plače so povišane: Nič več strahu, nič več dvoma! Ogoljena suknja — v kot z njo, novo obleko si lahko umirš, v stran s poškodovanimi čevlji! Najš se lahko dosti, pošteno se lahko obedeš in še ti ostane denarja, da si naročiš knjig in da počeš lakoto v gladilce in v kavarno! — Ali kmalu sem izrval svo radost iz sebe; stannilo se je kakor po blisku. Plače so se res izpremenile, a ne nam v prid. Moja suknja je še vedno ogoljena, moji čevlji poškodovani. Kmalu bo drugače! Namesto, da bi kupoval knjige in časopise in da bi se pripravil za šolo, dajem instrukcije. Kmalu si bom lahko kupil novo obleko. V šolo pa hodim nepravilno. Voditelj je zadnje zmalaj z glavo in je rekel: »Slabi učitelji so ti mladi ljudje!« — Bilat tržaški učitelj.

Iz sv. Ivana. Pred enim mesecem dnij, t. j. 6. decembra, se je pri nas otvorilo otroško zabavišče (vrtec). Vpisanih je že lepo število učenčevih otrok. Sprejemajo se še nadalje otroci (dečki in dekčice) od 3-6 let v varstvo, kjer se vsestransko razvijajo duševno in telesno. Otroci prihajajo v vrtec ob 9. uri jutraj in ostajajo do 13. ure pop. Kjer dobivajo skledico čaja, da si ogrejejo mala žodčeka. Njihova vzgojiteljica je Svetovanska domačinka, gđe. Zmaga Gergičeva. Dne 23. min. meseca je svetovanska CMD podružnica priredila otrokom božično in sicer na prav lep način. Otroci so imeli napravljen jaslice, božično drevesce in so bili tudi obdarovani. Vsak otrok je dobil par nogavice ali predpasnik, ozir. copatke, in še po vrhu jabolko, biskotek, pomarančo, fig itd. Veselje je bilo neopislno! — Predno so se naši malčki povrili v narode svojih mamec, so v zahvalo za prejšnjo zapeli sledečo pesmico v čast apostola sv. Cirila in Metoda:

»Bodita nam pozdravljeni, svet Ciril in svet Metod, brata draga preljubljena, poje ves slovenski rod.«

Šolska prireditve. Otroci ljudske šole na Katinari priredijo veselico v prid domači šolski knjižnici in sicer v nedeljo, 23. t. m. v Lonjerju (dvorana konsumnega društva), v nedeljo, 13. februarja pri Sv. M. b. spodnji dvorana Kačun. Čač; za Reol se določi, kakor hitro bo mogoče imeti prsto dvorano. Na sporedu so pevskie točke (meno, dva- in troglasni zbori), deklamacije, prizori in Ribičeva dvodejanka »Skrtič«. — Natančnejši spored se objavi pozneje.

Slovenska mati! Pokaži v teh težkih časih, da imaš še čuta do svojega naroda in pošli svoje dete v naš domači vrtec. Tja, kjer se uči spoštovati tbe, tvoj narod in kjer se uči pravilno govoriti tvoje govorico. Le tam ostanje tvoji sinovi in hčere — zvesti svojemu narodu!

PODLISTEK

TUJINEC

Danijo Šimunović.

Beatrica se je stresla in hotela zopet privzdigniti roko k očesu, ali spustila jih je hitro v narode in ponovila:

— Bile bi se razveselile njene radosti, ali, tiste besede je izgovorila tako, kakor da ti je zaklical blaznec: »Jaz sem vladar vsega sveta!« — Videlo sem takoj, da je bila tedaj v nji silna vročina. Ob tem pripovedovanju se je Stanku zmračilo v glavi in niti ganiti se ni mogel, ker mu je bil, da bi se takoj zrušil na pod. Ali, videč, da je zopet obmolnila, kakor da razmišlja o nečem, ali čaka, kaj poroče on, jo je Stanko razjarjenih oči in odprtil usil potegajl za rokav.

Skozi tisto odprto okno je zazvenel iznenada glas daljnega večernega zvona, in takoj so se vzdignili v Stankovi duši spomini prošle jeseni, ko je Mada zvonila, da prestraši ljubimca, ki sta se bila skрила na grobišču.

Kakor da je odmev zvona vzmel tudi Beatricine misli, je molčala, prisluškujoč nekoliko časa, a potem se vrvavala ter začela govoriti zuho in oistro, kakor da je mera krivice polnopa. — Položile sve je tedaj in izorale kri... A veste

li, kje je bila?... In kaj je storila radi vas?... — Vedel sem že v Sabljarih, ali, niti slutiti nisem, da se je tako dogodilo! — je rekel Stanko osorno, kakor da se ne boji obsodbe, niti ne želi usmiljenja, ker je mislil, kako on bolj ljubi Mado, nego oni, in se je za nesreča pav za prav njemu dogodila. A ta misel mu je šinila v glavo, ko je občutil neizmerno ljubezen, ki je zavladala v njem in ga uverila, da ravno on ljubi Mado bolj, nego mati, sestra in Beatrica skupaj.

Ona pa ga je pogledala, a njene oči so bile, kakor vedno, krotke, in rekla je mirneje:

— Čule smo že večkrat, kako ljudje zblazumejo radi ljubezni, ali, da bi se bilo dogodilo kaj takega, ni bilo slisati še. Pri nas jih je že toliko okoličilo tudi njo Boninovo, ali to je nekaj povsem drugega...

— Ni se čulo? In vendar ni tu nič čudnega! Živa je, in to mi je dovolj za sedaj — in jutri pojdem k nji! Ona mi odpusti — pak, ako ne odpusti...

— Vi ne smete k nji — je vskliknila Beatrica in stegnila roko, kakor da ga zaustavlja. — In ne bi vas niti pustili, ker še ne veste, kaj se je zgodilo kasneje... Naslednjega dne je prišel zdravnik in rekel — huda pljučnica — pak ji je pustil kri ter doposlal nekda zdravila takoj istega večera. In takoj ji je bilo bolje: ogrela se je, spetila, in rana na glavi se je poznala povsem malo. Vsa nam je se ždelo tako, ker zdi se, da ni — spuščajoč se

po vrvi — padla v jamo, ampak udarila z glavo ob skalo ter se onesvestila le še tedaj, ko je izstopila iz mrzle vode... Pomislite, kaj dan je bil to!... In vendar se je vsled neke, sicer čudne radosti začela oporavljati, in smo se zato začeli nadejati, da bolezni ni tako nevarna... Vročico je sicer imela,

Zbiranje donacijah za podružnico CMD na tem potnem najtopleje zahvaljuje vodstvu in učiteljem slovenske šole za izborni pripravo učencev za odlovanje pri »Božičnici«, čemur CMD za podarjene predmete za obdarovanje otrok vrtca, gospoj Ljudmili Černigoi za podarjeno božično drevo in naključno, g. Rudolfa Može za podarjena jabolka, Delavski konsumnemu društvu za brezplačno prepusitve dvorane, gospodčinam, ki so oklinate drevo, osebam, ki so preplačale vstopnino ter vsem, ki so na eden ali drugi način pripomogli, da je božičnica tako dobro uspela.

Društvene vesti

Čitalnica pri Sv. Jakobu javlja, da odzivi prihodnji teden dramatično šolo pod vodstvom starega tržaškega igralca. Prične se takoj s študijskim novim igro, ki se uprizarje z koncem tega meseca. — Tem potom vabi podpisani odbor vse one gospodine in gospode, ki imajo veselje do dramatične umetnosti, da se zglasijo v ponedeljek ob 20. uri in pol v dvorani Delavskega konsumnega društva, Campo S. Giacomo št. 5. — Odbor Čitalnice.

Čitalnica pri Sv. Jakobu priredi danes zvečer v dvorani Delavskega konsumnega društva pri Sv. Jakobu prvi plesni venček. Sviral bo orkestrski skupini Pama. Začetek ob 7. uri. K obilni udeležbi vabi odbor.

Iz tržaškega življenja

Do kam je prišla ukradena suknja. Pred dvema mesecema so videli tatovi v krojačnici Silvestra Rosalia v ulici Ponte della Fabbra št. 2, in odnesli lastniku zimsko suknjo in lobuk v skupni vrednosti 570 lir. Pred par dnevi je šel Rosalia po Garibaldijevem trgu ter zapazil mladenčico, ki je nosil njegovo suknjo. Stopil je k njej in jo vprašal, kje da je dobil suknjo. Mladenčica je postala ves rdeča ter se izgovarjala, da jo je bil kupil pri starinarju v ulici dell'Arcata št. 10. Rosalia je pejal mladenčico na kvesturo, kjer je bil zaslišan. Ali mladenčica je trdil vedno isto, da je kupil suknjo pri starinarju. Odpravilo se je takoj k starinarju nekaj policijskih agentov, da bi se prepričali, ali govori mladenčica resnico. Starinar je izjavil, da je res kupil omenjeni mladenčici suknjo pri njem. Policijski agenti so vprašali starinarja, kje da je on dobil suknjo. Ker jim tega ni vedel povedati, so zaplenili suknjo, njega so pa vzeli na zapisnik.

Nenadna smrt neznanca. Sinoci se je nahajal v gostilni »Al tre portici« nekoli 50 letni mož, čigar obraz je bil zelo upadel. Bil je oblečen v zakrpano in raztrgano oblečilo. Mož je sedel nekaj časa pri mizi ter kmalu nato vstal in hotel oditi. Ali pri tem se mu je napravila omotica in glavi in ubogi mož je padel z glasnim vikom na tla. Okoli njega se je nabralo nekaj velikih stebel, pivcev ter ga močilo z mizno vodo. Poizkušali so dvigniti moža s tal, ali njihov trud je bil zaman; kajti mož je ležal na tleh kakor mrtve. Eden izmed družbe je skočil v bližnjo lekarno ter od tam pozval zdravnika rešene postaje. Kmalu nato je došel zdravnik, ki je dal odpeljati moža v mestno bolnišnico. Ali nesrečni mož je med potom izdihnil. Ko so mu preiskali žepa, niso našli pri njem nobenih listin, ki bi izkazale možovo ime.

Dopisi

Bratno in pevsko društvo »Vodnik« v Dolini vabi svoje člane in nečlane na svoj redni občni zbor, ki se bo vršil v nedeljo, dne 16. januarja v dvorani gospoda Pančarja v Dolini ob 15.30 (35) polnočno po sledečem dnevnem redu: 1.) Poročilo predsednika; 2.) Poročilo tajnika; 3.) Poročilo blagajnika; 4.) Volitev novega odbora; 5.) Slučajnosti. Ker je treba za stvar resnega življenja zanimanja, pričakuje odbor obilne udeležbe.

Slovenskim planinskim podružnicam in obiskovalcem Nanosa že pred leti so člani slov. plan. društva postopnega političnega okraja splošni misel, da bi se na Nanosu zgradila planinska koča. Sporazumno z osrednjim odborom se je ustanovil v ta namen poseben odbor za nabiranje prispevkov. Kjer koli je slo za kak narodni sklad, nismo Slovenci nikdar zaostali. Vedoč, da gre poleg veljavne narodnega pomena tudi za povzdigo tujskega prometa, so bili pred leti snovateli te ideje uverjeni, da marsikdo prisloži po svoji moči na pomoč. Vera jih ni varala! Sklad se je hitro množil in prepiran sem, da bi danes stala vrh Nanosa lepa stavba, ki bi pričala o slovenskem značaju našega Nanosa. Če bi ne bila prišla vsako nesrečna vojna leta, ki so zanaševala vsako nadaljnjo nabiranje; a glavno: da je za takrat znaten sklad vsled razmer — splošne dražnjive valute — padel na minimum svoje vrednosti. — V takih okoliščinah ni torej misliti na skorajšnjo zgraditev planinske koče. Treba bo torej še truda in nardne postrtovalnosti, predno se ta koča gradi.

Da pa ne bi vesled tega trpelo naše planinsko življenje, umislil se je odbor vipavsko-senožeške zavetnice in prenočišče. Komu ni znano, da tam gori pod vrhom že stoletja kljubuje tudi najhujšim vetrovom cerkov, zidana v čast pred 1500 leti živemu slovenskemu svetniku, sv. Hjeronimu? Že stoletja — pravim — je kljubovala ta stavba najhujšemu nevaru — in pa zmožla kljubovati razmeram med vojno. V cerkvi so bili nastanjeni vojaki, ki so pustili in onemogli znamenito stavbo. V ta namen se je vipavsko-senožeška plan. podružnica, dogovorno s prizadeto cerkveno upravo, odločila nabirati prispevke za najnujnejšo popravilo cerkve, a sedanja zakristija po možnosti zvečati ter priredi vsem obiskovalcem — planincem in neplanincem — v zavetščico. Tem načinom bi bilo za silo ustrezno prvi potrebi ter bi se spomnili lahko pričelo z delom, osobito če radi dejstva, ker bi brezdomno — bodi z materijalom, bodi z vojniki, bodi z delavnimi močmi — prisloščiti prizadeti cerkvarji na pomoč.

Redoljubni Kdo izmed nas Slovencev bi ostal hladnokrvni, ako bi začelo kako splošno planinsko društvo graditi kočo na našem Nanosu, prihajati v stik z našim ljudstvom in je zastrpjenosti v narodnem oziru? Dolžnost slovenskega ljudstva bodi, da se pravočasno upre takim »pospeševalcem prometa«, ki bi nam potujčevali našo zemljo. Sicer bodi to zavetščico na razpolago vsemu potujočemu občinstvu brez razlike narodnosti, toda, naš ponosni Nanos stoji na slovenski zemlji — slovenski vratar naj bo njega gospodar! — In da se prepričajo tuje namere, je v moči nas samih. — Zato se tem potom obrača podružnični odbor do vseh članov bratstvih podružnic in ljubiteljev narave, da se v veselih družbah in prijetnih zabavah spominjajo »Skлада sv. Hjeronima« s primernimi denarnimi zneski, ki naj se blagovole pošiljajo »Podružnici slov. plan. društva v Vipavi«.

(Ostali slovenski listi so naproseni, da ponatisnejo ta poziv).

Živila upraviteljske komisije

za teden od 9. do 15. januarja 1921.

(Preščitne se šteje 39. živilske izkaznice)

Na odmere:

Testenine: 1/2 kg po 1'90 lir kg;
Riz: 20 dkg po 2'20 lir kg;
Sladkor: 10 dkg po 7 lir kg;
Koruzna moka: 40 dkg po 90 stot. kg;
Olje: poljubno po 10 lir liter.
Posestniki ubožniških izkaznic imajo pravico samo do nakupa sladkorja.

Mandrijar

V 2. zvezku zgodovine slov. naroda, ki jo izdaja družba sv. Mohora, na strani 244, čitamo o tržaških okoličinah doslovno: »Nasledili so se na mestnem svetu in se zlasti pečali z živinorejo. Zato trž. Italijani se sedaj imenujejo okoličane »mandrieri« čredniki; mandra »čreda.«

Ta trditev je v celoti popolnoma napačna. Kraševci so bili od pamtveka in so se vedno kmetovalci, ki so v prvi vrsti pridno obdelovali svoja borna zemljišča in se v zraven pečali tudi z živinorejo (posebno ovčevrejo) kot postransko panogo, da so s pomočjo te obdelovali posilja, pridobivali volno za obleko in poglajala ter da so s prodajo sira in jaget izkupili denarja za razne druge, sicer skromne potrebe. Nikakor pa ni bila živinoreja (ovčevreja) njihovo glavno opravilo in obdelovanje zemlje postranska panoga, kakor bi bilo sklepati po gori navedenem odstavku te knjige.

Iz starih urbarjev iz 16. in 17. stoletja proizhaja, da so kraški kmetje redili le malo živine; navadno po par volov in 1 kravo, ali pa enega vola in eno kravo, ter po nekoliko ovac. Tudi tržaški Slovenci gornje okolice (Prosek, Sv. Križ, Kontovelj, Opčine, Trebče, Gropada, Padriče, Bazovica, Lonjer in Katinarja) so živeli in žive v ravno istih okoliščinah kakor drugi Kraševci in se v ničemer ne razlikujejo od onih, ki bivajo slučajno onkraj meje tržaške občine. Ljudstvo v bližnji okolici njih splošno ne imenuje »mandrieri« (mandrieri) in tudi sami se ne imenujejo mandrieri (mandrieri).

Prebivalci spodnje okolice (Barkovlje, Greta, Rojan, Skorklja, Kolonja, Vrde, Čadin, Rocol, Skedenj in obe Sv. M. Magdaleni) so bili od nekdaj in so še sedaj izključno poljedelci in niso redili nikoli in ne redijo tudi sedaj živine, razen kake krave, prešiča in kuretnine. Ti spodnji okoličani se sami imenujejo »mandrieri« (mandrieri) in jih tako nazivajo toliko tržaški meščani, kolikor tudi splošno vsa bližnja tržaška okolica.

Res, da se rabi v italijanščini izraz mandra (mandria) za slov. izraz »čreda«, ali v tem slučaju pri domačih živilih le za govejo živino; za drobnico (ovce, koze) pa izraz »branco« ali »grege«. Podobno razliko opažamo v slovensčini pri izrazu »pastir«: goveji pastir je črednik (na Krasu: govedar), a ovčji pastir vselej: ovčar.

Z ozirom na dejstvo, da zgornji okoličani niso nikdar redili veliko goveje živine, pač pa ovce v večji množini, in spodnji okoličani, takozvani »mandrieri« (mandrieri) skoraj nobene vrste živili v toliki množini, da bi se jim lahko pridelo ime »črednik« iz mandra (mandria) ali »ovčar«, se more trditi z gotovostjo, da pridevek mandrijar ni v nikaki zvezi z izrazom mandra »čreda«, t. j. črednik.

Da se beseda »mandrijar« ne sme izvajati iz mandra (mandria) »čreda, pač pa iz mandria »vinograd, vrt, sploh polje, je najboljši dokaz slovar: »Dizionario ital. tedesco« iz l. 1806, ki je bil sestavljen po slovarjih akademije »Della Crusca« v Milanu. V tem slovarju čitamo »mandriano« ein Winzer der um die Halbscheid arbeitet. Izraz mandrijar je torej brezdomno istoveten z mandriano »vinogradnik (obdelovatelj mandrije), ki dela za polovico pridelka kot zaslužek, kar se na mnogih mandrijah še danes vrši.

Tržaški okoličani so bili v srednjem veku, enako vsem poljedelcem vse Evrope, le nekaki naiemniki zemljišč t. j. koloni. Obdelovali so meščanskim lastnikom zemljišča »na polovico« in ker so se imenovala ta kmečka posestva in se še danes imenujejo »mandrije«, so se ti naši spodnji okoličani upravičeno imenovali mandriani (mandrieri) — mandrijari.

Vse vinograde, vrtove in sploh polja spodnje okolice označajo tako tržaški meščani kakor tudi okoličani z imenom mandria in ravno iz te besede se mora po zdravem razumu izvajati pojm mandrijar. Tudi na Krasu v bližnji tržaške okolice imenuje ljudstvo večkrat njive in vinograde, višee na solčno stran »mandria«; tako tudi snozeti, kjer je bil nekaj prostor, kamor so zganjali ovce v stan za molžo in strižnjo.

V tržaški spodnji okolici je še mnogo vinogradov. Še pred malo desetletji so se naši okoličanski mandrijari pečali skoraj izključno ali vsaj po večini z vinogradništvom; v bližnji mesta pa tudi z vrtnarstvom. Kdo starejši se ne spominja onih lepih vinogradov po mandrijah spodnje okolice? Gotovo se je obdelovala trta po teh krajih — četudi ne v toliki meri — že za časa Rimljanov.

Izraz mandria-vinograd (vrt, njiva) ni italijanskega izvora. Po Trstenjakovi razlagi se izvaja mandra = gršk. mandra hlev iz korenike mand = v sanskritu okrog, okoli, okrožiti, motati, vrteti. Mandra je torej, okoljen, okrožen prostor.

stor = ograjen prostor (n. pr. ovčje staje, hlev). Ravnotako je mandria = vinograd, vrt, polje v tržaški okolici v vseh slučajih obzidan ali ograjen prostor; torej mandra = staja, hlev, in mandria = vinograd, vrt, njiva, sta pojma v bistvu enaka; oba kažeta na ograjen, okrožen prostor.

Po dr. Grudnu napačno uporabljena beseda mandrijar iz mandra = čreda v njegovi zgodovini slov. naroda zavaja našo javnost v kriva mnenja, da so bili predniki tržaških Slovencev le pastirji in da so se priselili kot taki na tržaško ozemlje šele v poznem srednjem veku ter da se nam vriva napačno domnevanje, da tukaj sploh ni bilo naseljenih Slovencev pred tem časom.

Te vrstice sem napisal z namenom, da zavrnem to zgodovinsko neresnično trditev, ki so jo napisali celo zgodovinarji svetovnega slovesa in jo za njimi ponavljajo mnogi zgodovinarji, ki trde, da so vsi Slovenci tržaške okolice le pozni priseljenci, in imenujejo okoličane v značilnem pomenu mandrieri — čredniki ter trdijo celo, da so se priselili šele v 15. stoletje, ko so baje pribežali s svojimi čredami pred Turki iz Bosne.

Dalje je moj namen pokazati javnosti potrebo, da zgodovinarji, predno objavljajo kako večje delo, vso stvarino natančno pretrsejo in očistijo zgodovinskih plev; drugače nam podajajo le nekaj posnetek tujih virov, ki so navadno netočni in mrgolijo raznih zgodovinskih zmot in zavijanj v našo škodo.

DAROV

Za Božičnico šentjakobske CM podružnice je nabral na Novega leta dan »Del. kons. društva« g. Ivan Šorn 200 L. Darovali so: po 10 L: Rud. Karg, gostilničar Valentin, Mladinski krožek M. K. P., Andrej Filipič, neimenovana vrtnarica; po 7 L: Josip Šorn; po 6 L: Ferdo Malis; po 1 + 5 Vojko Ferluga; po 5 L: Karel Može, Fran Venturini, dr. Goljevšek, Angel Kobal, Josip Cerovac, Rudolf Pavletič, Fran Hafner, Anton Smerdelj, Ukmar, Rudolf Petelin, Josip Mahne, Draga Kanobal, Josip Ferluga, Karel Kette in slikar Bunc; po 4 L: Ivan Gustinčič, Luli Heratini; po 3 L: Matija Renko, Ivo Vrbanc, Josip Može; po 2 L: Josip Prah, Emil Lukač, Ivan Kosič, Miloš Krešič, Janko Kompare, Ivan Ivanovič, Gulj, Jakob Renko, Josip Bizjak, Simon Škrinjar, Josip Prelec, Cetin, Fr. Zega, Al. Kompara, Svačelj Alojz, Vikt. Lenčec, Josko Kreševič; po 1 L: Martin Čretnik, Andrej Novak, ena kapljica, N. N., Remec. Bog plati darovalcem!

Književnost in umetnost

»Mladika.« Oporočilo »Mladike« v četrtkovni »Edinosti« (štev. 5) je pomotoma izstalo: Upravništvo in uredništvo »Mladike« je v Gorici, ul. Carducci (Gospodstva ul.) 2 (knjižarna). — Urednik: pesnik France Bevk.

»Učiteljski List.« Izšla je 1. številka »Učiteljskega lista« z naslednjo vsebino: 1. Slak: »V prihodnost«. — 2. Politika i morala«. — 3. Veli. Sokolici: »Školstvo v českoslovaški republiki«. — 4. Stavka srednješolskih učiteljev Juliske Benečije. — 5. J. Puhar: »Učitelj i pčelarstvo«. — 6. Iv. Grbec: »Srečno Kumar«. — 7. Iv. Grbec: »Beseda o naših koncertih«. — 8. Iz organizacije. — 9. Šolske vesti. — 10. Književnost in umetnost. — 11. Razne vesti.

Mladinski list »Novi rod«. Misel izdajanja zabavno-poučnega lista za mladino je izšla po naših krajih obilo zanimanja. Dan za dnem se oglašajo naročniki in upati je, da se v najkrajšem času njih število še pomnoži. Ker je pa zaradi štrajka državnih namestencev zastal v prošlem mesecu vsa poštni promet za celih 14 dni in je gotovo, da niso mogli pravno zaradi te nepredvidljive zapreke despeti pravočasno vsa naročila, je sklenilo podpisano upravništvo, da podaljša rok za naročitev do včetrtega 15. januarja t. l. — S tem je dana vsakomur prilika, da se priklapi kot naročnik pravočasno. Opozorjamo še posebej, da se bo list tiskal le v omejenem številu izvodov in da bi morebitni zamudniki ne mogli prejeti prve številke lista, ker bo naklada pošla gotovo v najkrajšem času. — Toliko v vrednost šolskim vodstvom, učitelstvu in ostali jugoslovenski javnosti. Naročnina znaša za vse leto 12 L, za pol leta 6 L, za četrt leta 3 L. — Upravništvo »Novega roda«, Trst, Ruggiero Manna 20, I.

Skladni kolektor za l. 1921 pod geslom: »Čas je zlato« je izšel v samozaložbi »Narodne tiskarne« v Gorici. Cena L. 450, po pošti 5 L. Trgovci dobe znaten popust. Ta skladni kolektor je odlikuje s tem, da ima vsak dan svoj pregovor, kar je sedaj novega za nas Slovence. Take skladne kolektorje imajo Angleži. In ti pregovori so tudi po večem prevedeni iz angleščine. Naj jih navedemo par: »Glava brez spomina je trdnjava brez posadke.« »Kadar nas zapustijo upi, si kopljemo grobo.« »Vsi smo v zmoti, a vsak se drugače moti.« »Sreča pomaga le pogumnikom.« »Kjer je mnogo obudovanja, je tudi mnogo zaničevanja.« »Zaljubljen ima mnogokrat laž daljše noge, kot resnica.« »Kadar je ječ, ječ, ječ! Kadar ni: joj, joj, joj! Življenje je denar, ne razpaj ga!« »Srečen je oni, ki se uči na stroške drugih.« »Jeza ne pozna jezice.« »Premišljevanje čez noč, prinaša pomoč.« »Nesreča je stroga šola življenja.« »Vsa, ki mnogo ve, ta malo ve.« »Ne uzmaj vrač (žene) radi blaga, ker blaga če nastat, a vrač če ti ostat.« »Boljšje je, da ovco ostrizeš kakor pa da jo prodajaš.« »Vlepeni človek misli na sebe navsezadnje.« »Pri plemenitih trpljenju zaležejo besede toliko, kot muha.« »Dober začetek prihrani polovico dela in truda.« »Kdor prerano uživa, se sam sebe ubija.« »Ne prepričaj se v vsakim bebem, saj mu zabijaš klin, ki ga ima sam v glavi, le vedno globokoje.« »Takihi in enakihi pregovorov je 365. Priporočamo kolektor, ki je nekaj novega za nas!

Francka Stepč

Vladimir Geržina

trigovec in posestnik

zaročena

Sp. Šiška-Sv. Peter na Kr., 30. dec. 1920 (26)

ŽIVNOSTENSKA BANKA

PODRUŽNICA V TRSTU

Ulica Roma vogal ul. Mazzini. — Lastna palača.

Delniška glavica in rezervni zalogi K. C. št. 225.000.000

Izvajajo kulturno vsa bančno in menjaškijsko transakcije.

Uradne ure od 9-13

MALI OGLASI

HIBA, snažna, 3-4 sobe, v bližini tramvaja, se kupi. Ponudbe pod »Resnost« na upravo. (40)

PRODA SE spalna soba in moderno kuhinjsko pohištvo. Udine 28, vogal, Torquato Tasso, mizar. (39)

KOLARSKI pomočniki se sprejmejo takoj. Ulica Chiozza št. 43. Kovac. (39)

STANOVANJE, obstoječe iz ene ali dveh praznih sob in kuhinje, eventualno z uporabo kuhinje, išče mala družina treh odraslih. Ponudbe pod »Stanovanje« na upravništvo. (34)

DVA spretna krojaška pomočnika sprejme takoj v stalno delo Kobal Ivan, Stanjel 23. (35)

JAKO dobre baterije prodaja na debelo: Helvetia, Trst, Corso Garibaldi 5. (36)

LOPATE prodaja na debelo Helvetia, Trst, Corso Garibaldi 5. (37)

MLADENIC, ki ima že malo prakse v trgovini z mešanin blagom, in ki govori slovensko, italijansko in malo nemško, želi vstopiti v službo pri boljšem trgovcu strokovnjaku. Ponudbe pod »Mladenica« na upravništvo. (42)

CEVLJAR se želi seznaniti z mladenko ali udovo od 20 do 30 let z nekaj tisoč lir premoženja. Ponudbe na upravništvo lista pod »Cevljara«. (38)

RENOMIRANA JUGOSLOVENSKA ZAVAROVALNICA namesti za stalno agilenega potnika (akviziterja) pod jako ugodnimi pogoji. Začetniki se upeljejo v posel. Ponudbe naj se predajo upravi lista pod »št. 20«. (3)

ZGANJARNA F. Pečenko v Trstu, ul. Scala Belvedere št. 1, prodaja na drobno in debelo prista vipavska vina in teran, razno žganje in sladke mešanice po zmernih cenah. Priporoča so si občinstvu. (4)

NAZANJANAM slavnemu občinstvu, da sem poleg delavnice odprla tudi salon za izgotovljene zimske obleke in letne plašče ter raznovrstne obleke. Priporočam se za obilen obisk. A. Mermolja Rieger, ulica Commerciale 3. (586)

KROJAČNICA Avgust Stular, ul. S. Francesco D'Assisi št. 34. III. nad. je edina dobroznana krojačnica v Trstu. (395)

ŠTEDILNIKE za vžidanje, vsake velikosti, solidno domače delo. Izdeluje in po dogovoru tudi postavljajo. Izdelovalnica štedilnikov, Kranjec Ludovik, Trnovo pri Il. Bistrici. (753)

NA NOVO odprto trgovino s pohištvo novim in starim ter z drugimi potrebnimi predmeti priporočam za obilen obisk J. Babič, ul. Artisti št. 7, zraven Corsa Vitt. Em. Piazza S. Caterina. Najnižje cene. Svoji k svojim. (587)

LEKARNA IN KEMIČNI LABORATORIJ V SEZANI. Ribje olje prve vrste, kemično preizkušeno. — Sirup R. za šibke in malokrvne otroke. — Kroglice B. za malokrvne ženske. — Švedske kapljice. — Mazilo za garje. (specijaliteta). — Praška mast. — Tinktura in obliž za kurja očesa. — Fluid za živino. — Sestavljen mlečnokisl Kreosot sirup, pripravljen po posebnem receptu, preizkušeno zdravilo za pljučne bolezni in katar dihal. — Vsa vrsta zdravil in specijaliteta za ljudi in živino vedno v zalogi. — Poštne pošiljave. (592)

ZLATO, srebro in krone plača po najvišjih cenah Pertot, ul. Sv. Frančiška 15, II. (26)

PRODAJALKA in kasirka manifakturne stroje, ki govori italijansko in slovensko, se išče. Ponudbe pod »Postena«, če mogoče v italijanskem jeziku na upravo. (27)

ČEBULČEK kakor tudi semena vseh vrst, prodaja trdka Sever & Komp., Trst, ul. Machiavelli št. 13. (29)

ZELO INTELIGENTEN mladenič, 22 let star, s srednješolsko maturo, popolnoma zmožen nemškega in angleškega ter deloma tudi italijanskega jezika, išče službo korespondenta ali drugo, primerno svoji izobrazbi. Ponudbe pod »Hitra pomoč« na upravo lista. (30)

SLUŽKINJA, poštna in pridna, se išče. Dobra plača. Naslov pri upravništvu. (33)

KUPUJEM cunjje in vreče. Molino grande 20, Ba-bič. (31)

ZAHVALA

Podpisana se tem potom najiskrenejše zahvaljuje vsem sorodnikom, prijateljem in znancem, ki so spremili k zadnjemu počitku

ANTONA MARC

Posebna zahvala velja č. gosp. župniku, učitelstvu, šolski mladini, starešini in lonjerskemu pevskemu društvu. Rocol, 8. januarja 1921.

Marija Marc

ZAHVALA.

Podpisani se hvaležno zahvaljuje »Katoliški zavarovalni družbi« v Veroni in podružnici iste v Gorici za hitro in natančno plačilo požarne škode povzročene na lastnem poslopu v Dornbergu. DORNBERG, 5. jan. 1921.

Ivan Kerževan.

ALESSANDRO LEVI MINZI - Trst

Via Rettori št. 1 — Piazza Rosarlo — Via Malcanton št. 7

Velika izbira spalnih in jedilnih sob, kuhinjskega pohištva kakor tudi posameznih predmetov.

Proračuni in projekti (80) Delo solidno

Gentili & Križmančič

Trst — Via Mazzini št. 40 — Trst.

Velika skladišča manifakturnega blaga. Velika izbira blaga za moške in ženske obleke. Oprava za neveste. Drobnarije Na drobno (28)

Barve in lake

Rižev škrob - Ultramarin - octova kiselina - Soda v kristalih - Soda solvay - Pralna mila - Glut - berjeva sol - Rafija - Lim za mizarje

COLONIALE OLANDESE

Družba za uvoz in izvoz Kemični izdelki. Surovine za industrijske svobe. Drože, kalonji, blago Trst - Pier Luigi da Palestrina št. 2 Na zahtevo cenik

Izdelani raznobarvni

LISIČJI KOŽUHI

Ustrojenje, izdelovanje in barvanje se izvršuje z jamstvom. — Kupujejo se navadne lisičje kože in kune. — Trgovina kožuhočin — Trst, Via Gattieri 32

Pozor! Pozor!

Šivalne stroje »SINGER« preskrbim proti plačilu mesečnih ali tedenskih obrokov. A. Ferluga, Via Raffineria 9/I. od 1 do 3 pop. (24)

Zlato in srebrne krone

plačam več kot drugi kupci.

Alberti Povh, urar, Mazzini 46

(9) (v bližini drvenega trga)

DR. MRAČEK LEOPOLD

ZOBOZRAVNIK

Trst, Corso Vittorio Emanuele III. 24, I.

sprejema od 9-12 in od 15-18.

Brezbolestno izdiranje zob, zlate krone, zlati mostovi brez neba — Vse po moderni tehniki, ameriški in švicarski sistem

VELIKO SKLADIŠČE KLOBUKOV

»Scientia«. Izšla je januarja številka tržaške znanstvene revije »Scientia«. Vsebuje obširen članek biologa profesorja dr. Giorgio Ravasinija o novih vidkih o snu, izgovorjenih v najnovejšem znanstvenem časopisu profesorja dr. Maria Barbare na paleontološki vsebini, o vidkih, kateri izpolnjujejo one ranjkega dr. Francesca Veronesija. Dalje razpravo o psihobioloških izvorih umetnosti, nove prispelke k avtokatalitičnim pojavom in bogato bibliografijo magnetizma.

PLAMEN

V kratkem začne izhajati v Ljubljani pod tem naslovom nov ilustrirani list, da izpolni vrzel, ki jo Slovenci bridko občutimo na polju ilustriranega časopisa. Ilustrirani list pogreša inteligentni in preprosti človek, kajti dobra slika, ki je mnogo bolj zgovorna, nego sama beseda, spodbuja pozornost, kar skuša pojasniti beseda. In če kdaj, potrebujemo ravno v tem trenutku, ko stojimo Slovenci in sploh Jugoslovenci takorekoč na pragu svojega novega svobodnega življenja, pozitivnih in stvarnih pojmov in našim položaju. Potrebujemo spoznavanja bogastva in krasot, ki nam jih nudi naša ožja in širša domovina. Potrebujemo bodrila, da se smotimo, zavedno in vestno poprimemo dela, da dosežemo one cilje, po katerih hrepenimo.

V našem neuvostavljenem jugoslovanskem političnem, gospodarskem, socialnem in kulturnem življenju je mnogo točk, ki so vsem poštenim, slečim Jugoslovancem, vključno najrazsežnejšim strankarskim nasprotjem in različnim svetovnim nazorom, enako pomembne, za katerih pojasnitve, pospešitev in urejenosti nam bode vsem skupno srce. Pred vsem stoji kot taka skupna vprašanja v prvi vrsti spopletitve našega osvobodjenja in ujedinjenja in vsi s tem vprašanjem združeni problemi, kakor boljše medsebojno spoznavanje naših plemenskih in krajevnih razmer, narodnih seg in navad, naših krajev in pokrajin, naših naravnih, naših gospodarskih in kulturnih institucij. Nadalje je potrebna skrb za vzdrževanje, podpiranje in pospeševanje vsakojakih kulturnih in gospodarskih organizacij naših nepriključnih bratov, razširjanje zanimanja za lepe kraje in kremenite dele našega naroda na Primorskem in Korškem.

Nič manj važni od tega politično-prosvetnega dela, ki nam vzbuja zanimanje, ljubezen in navdušenje v naših srcih ter ustvari predpogoje in pripravi tla za izpolnitev naših narodnih idealov, so drugi cilji, ki so jasno izraženi v hotenju vseh stremiljenj: poglobitve edinstvene državne misli, konsolidiranje skupnega državnega gospodarstva in državnih financ, smotreni razvitek njihovih predpogojev, kakor ustave, davčnega sistema, uvoza in izvoza, valute, prometnih sredstev; nadalje pospeševanje blagostanja skupin in posameznikov in ureditev panog, ki so mu podlagi, kakor razvoj naše industrije, naše domače obrti, naše trgovine, spopletitve poljedelske produkcije, našega prometnega itd.

Slednjic je poleg tega in sličnih političnih, socialnih in narodno-gospodarskih strani nam vsem sveta naša ožja slovenska in širša jugoslovanska kultura: naša umetnost, naša literatura, naša prosveta, naša mladinska vzgoja, naše društveno življenje, naš šport itd.

Z ilustriranim listom »Plamen« bo ustvarjeno nevrtno točilo, na katerem se bo po zgornj navedenih smernicah z besedo in sliko z raznih stališč gladila pot, ki vodi do naših skupnih vzvišenj in svetlih ciljev.

»Plamen« bo izhajal za zdaj dvakrat na mesec, vsak drugi in četrti petek vsakega meseca na najmanj 12 velikih straneh (format 38x29 cm). S svojega nevrtnega stališča, za katero jamči izdajatelj, bo prinašal beletristične spise in razne strokovne članke v goričarstvu, smetih, katerih namen bo, vplivati pojavnostno in bodrilno. V to svrhu bo dajal prostora v tem smislu raznim naziranjem, v kolikor se bodo uveljavljala stvarno in pozitivno. To svoje prosvetno delovanje bo podpiral z mnogostrojnimi slikami in ilustracijami. Vsebinsko se slike bodo najraznovejšje in čimveč mogoče popularne, tako da bo list »Plamen« poskušal za doseči vsem obzorjem in vsem slojem.

Ker se bo vedel velikih stroškov za tisk in papir tiskalo je neobhodno potrebno število izvodov, vabimo vljudo vse one, ki žele imeti list »Plamen« ali ga dobiti na vpogled, da ga takoj naroče ali sporoče svoje naslove. — Ljubljana, v decembru 1920. Izdajatelj: urednik Jos. Prunk, Ljubljana, Gruberjevo nabrežje 14, II.

Gospodarstvo

ZA »GOSPODARSKI LIST«

Ako opazujemo ustroj človeške družbe, vidimo, da se različne skupine ljudi bavijo z različnim delom, ali opravilom; in te skupine imenujemo stanovne, ali poklice. Najstarejši, najštevilnejši in najvažnejši med temi je pa poljedelski poklic, ker je neobhodno potreben za vzdrževanje življenja, in zato tudi ni možno brez njega nikako drugo delovanje. Iz poljedel. stana so se razvili tekom časa vsi ostali stanovi in poklici. Ker je namreč obdelovanje zemlje jako naporno opravilo, so že od nekdaj ljudje polagoma opuščali poljedelstvo, lotili se kakega drugega, lažjega, poljedelcu koristnega dela, in so za to delo dobivali od njega hrano za življenje. Vsako delo ali opravilo temelji torej na izkustvih, ki so jih pridobili v njem predniki od onega časa naprej, ko se je pojavila potreba po tem delu ali opravilu. Iz teh številnih izkustev — so nastali torej različni poklici in tozadevne strokovne vede. Tudi dandanes opazujemo, da se ljudje še vedno v obilnem številu odražajo od poljedelstva ter prehajajo k obrti, trgovini in k drugim poklicem, ki so jim zde udobnejši in usnejši, prepuščajo poljedelcu skrb za njihovo prehrano. Kakor ubogi oče mnogostrojnega družine, mora dandanes tudi kmetovalec iskati čim izdatnejši potji in sredstva, da bi mogel s svojim delom nasiti vso to nešteto množico, ki gleda vanj z odprtimi usti, kakor gnezdo pičkov k materi, ki jim do naša hrana.

Eno najuspešnejših sredstev za izvrševanje današnjega, toli težavnega poljedelskega poklica je gotovo kmetijsko-strokovna veda, ki obsega nauke o izkustvih, pridobljenih na podlagi praktičnih in prirodnoznanstvenih opazovanj in raziskovanj v vseh različnih panogah obširnega poljedelstva, in ki navaja kmetovalec k intenzivni kulturi zemlje in k uporabi vseh tozadevnih pripomočkov v svrhu čim boljše in cenejšega proizvajanja vseh različnih kmetijskih pridelkov. In to kmetijsko-strokovno poukom, knjigo in časopisem, če hoče vnapredujeto korakati z stalimi stanovci. Še pred izbruhom vojne so izhajali v naših krajih različni kmetijsko-strokovni listi, ki so izvršno vsili svojo nalogo, a se nehal vlad vojnih razmer. In danes, ko se vračamo k miru in je najpo potreba vzpostavitev poljedelstva, občiti naš kmetovalec tim večjo potrebo po svojem kmetijsko-strokovnem glasilu.

Zategadelj pozivljamo vse razumne poljedelce in kmetijske strokovnjake, ki se zanimajo za gospodarstveni napredek naših krajev, naj bi se združili in skupno ustanovili »Gospodarski list«, ki naj bi odgovarjal vsem potrebam in težnjam našega kmetijskega ljudstva.

Priglasitve sodelavnikov in naročnikov, kakor tudi podpore za omenjeni list, sprejemajo vsa kmetijska

društva, podružnice in zadrage v Julijski Benečiji ter naj se pošiljajo sledečim kmetijskim društvom, oziroma zadrugam: v Gorici, Vipavi, Postojni, Komnu, Trstu, Voloskem in Pazinu, kjer jim je ravno bliže.

Kmetijska zveza.

Dobava živil za Avstrijo. Včeraj je začelo v Belfastu vkrcovanje na prvi parnik, ki ima na podlagi angleškega vladnega kredita dovesti semenski krompir v Trst. Je to parnik »Baron Renfrew«, ki ima dovesti v Trst 60.000 ton semenskega krompirja. Od ostalega semenskega krompirja, ki ga dobavi Anglija za avstrijsko poljedelstvo, pojde le en del preko Trsta, cetero pa preko severnih pristanišč. Prihod »Barona Renfrewa« se pričakuje proti koncu februarja.

Od parnikov z žitom s tovorom za Avstrijo, so napovedani za bližnji čas: »Atlantic« iz Galvestona s 4000 ton severno-ameriške pšenice in ladji »Marchall Allenby« in »Domingo de Larinaga« vsaka s 4800 ton severno-ameriške pšenice. Te ladje težko da bi dosele v Trst pred začetkom februarja.

Ker je Jugoslavija zaprla za sedaj prevoz blaga morajo vsi prevozi živil po trbiški progi, čemur posledica so seveda zaskanitve.

O lesni produkciji in trgovini.

Iz trgovskih krogov v Sloveniji poročajo:

Pri izvozu lesa iz Slovenije v inozemstvo prihaja v prvi vrsti jelovina in bukovina v poštev. Naš hrast je lokalnega pomena in nima, ker je predr, dovolj interesov na svetovnem trgu. Slavonjski hrast, ki raste po dolini dostikrat na močvirnatih tleh in je mehkejši, se da veliko lažje in lažje obdelati. V predvojnih časih ste bili Sicilija in Španija najboljša odjemalca naše bukovine. Sicilija je rabila naš les za pomarančne zaboje, danes seka Italija v Abrucih lastne gozdove. Sedaj gre približno 90% našega izvoza jelovine in bukovine v Levanto (Grčija, Mala Azija, Egipt itd.).

Sedanjí stagnaciji v lesni trgovini so krivi različni vzroki. Eden izmed najtehtnejših je konservativnost domačih producentov. Svetovni trg zahteva tipično prazno blago, n. pr. pri deskah paralelni tip, to so deske z ostrimi, v vsej svoji 4-meterski dolžini in paralelnimi robovi. Vzroki te konservativnosti ležijo deloma v tehnično-zastarelih obratih, deloma v tem, da si naši ljudje tega ne puščajo dopovedati. Navzlic veliko boljši kvaliteti slovenskega lesa, vendar nas izpodriva romunska, češkoslovaška in nemško-avstrijska konkurenca na svetovnem trgu. Romunska kapaciteta sama se presoja danes na 100.000 vagonov paralelnega tipa. Če upoštevamo nadalje za približno 15% nižje cene češkoslovaškega in nemškega avstrijskega lesa, lastne obupne prometne razmere in končno pomanjkanje železniških dostavov iz Italije, ki so preje posebno mali lesni trgovini bili v veliko korist, bližnjega razvoja naše lesne trgovine ne moremo kar najbolj rožnato naslikati. Našo izvozno lesno trg. ovira tudi v inozemstvu samem nezadovoljiva splošna situacija. Italija sama ima več nacionalne produkcije na Tirolskem in v naših sedaj anektiranih krajih. V starem kraljestvu počivajo vsled socialnih težkoč mnoge industrijske panoge; kupčija z Levanto, ki se nahaja v grških rokah, stagnira. Novih kupčijskih sklepov je jako malo, Grki stornirajo stare pogodbe vsled velikega padca drahme. Trst in Bakar sta polna jelovine, nalaga pa se na ladje malo blaga in še to edino iz starih kupčijskih sklepov.

Pa tudi bosanska lesna produkcija uspešno konkurira s slovensko. Bosanska industrija ponuja les po nižjih cenah, n. pr. pri deskah za 20 lir in to francozski brod Metković.

Končno omenimo pri naštevanju težkoč slovenske lesne trgovine še izvozno carino. Izvozna carina je n. pr. skoro ničilna produkcijo bukovega oglja, ker ga obremenja s 6000 K za 10 ton. In vendar bi bila Slovenija v tej panogi zelo produktivna. S forsirano produkcijo bi mogli dobiti letno do 10.000 vagonov bukovega oglja samo v Sloveniji. Če računamo vagon samo petnajststo kron, bi dobili za oglje lepo vsoto 150 milijonov kron. Na intervencijo Zveze industrije, je ministrstvo za šume in rude odgovorilo, da je produkcija bukovega oglja proti interesom gospodarstva; pri tem čudnem odgovoru pa ni pomislilo, da nam ta postranski produkt izčisti gozdove, da se mnogokrat vsled težavnega dovoza ne more prodati lesa po ugodni ceni, da bi se mogle velike množine odpadkov dobro uporabiti itd.

Ce povzamemo glavne misli tega izvajanja, moramo poudariti, da slovenska lesna produkcija niti od daleč ni tako odvisna od Trsta, kakor si to Italijani mislijo, da pa nam je navzlic temu treba priboriti si v bodočih pogajanjih primeren prostor v tržaški luki in da je teba podpreti izvoz lesa in lesnih izdelkov, da se na ta način poboljša trgovska bilanca.

JOS. JURCA:

Avber

Kogar bi kdaj po vsakdanjih naporih prevzela domača tesnoba, ki mu pripo-ročal kolikor mogoče daljen izlet po naši kraški planoti, ki ga gotovo prezači in prezdavi, da se bo čutil čilega najmanj mesec dni. Ako si pri tem deležen še pravega, pristnega kraškega terana in ako te vodi pot skoraj ves čas po gozd-nih stezah kakor iz dutovske postaje v Avber, ter leži nato pred tabo velik del Krasa kakor na dlani in se razgrinja pred tabo na nasprotni strani zanimiv svet, obsegajoč Vrh in Nanoški planoto, po-tem sem prepričan, da boš svoj izlet z zadovoljstvom uvrstil med planinske. Seston na Koprivo ali Kebčiči.

Ko le ne bi ime Avber zvenelo tako tuje! Zelo čudno, okoli in okoli sama slovenska imena: Ponikve, Gradnje, Do-bravljice, Brje, Kopriva — kdo neki je za-nesel med nje tujo? Na Vipavskem imajo svojo planino in jo tudi imenujejo Planino, Krasevci pa nazivljajo svoje kraje tako, da se jih Bog usmili. Da je Avber tuja, o tem menda nihče ne dvomi, to priča, rekel bi, že njena ne-slovenska začetnica A. Le oglejmo si takasle imena, ki jih imamo na Goriškem šest in ki dajo sledeči heksameter:

Ajdovšna, Ajdševca, Ajba, Anhovo, Avče in Avber.

Izmed teh je Ajdovščina najjasnejša, Avber najtemnejša. Ajdovščina, kra-sno ime na — ina kakor Opčina, po-meni ozemlje ali obseg nečesa, kar je bilo ajdovsko, to je kar izvira od ajdov. Iz-raz ajd sam ni izvorno slovenski, ampak smo ga kot verski izraz sprejeli od Neme-cev obremen z neštetimi drugimi kakor križ, cerkev, žegen, virh itd. Kaže pa, da so Ajdovščino ustanovili Slovenci, in sicer že v krščanskih časih. Kot ajde so tu mislili najbrž stari Rimljani, ki so imeli svoj čas tu znamenito naselbino Statio ad Frigidum. To je moral biti vsa-kakor večji kraj, ker je posredoval živa-hen promet med Akvilejo, ki je štela do 100.000 prebivalcev, in središčem Pano-nije, Emono (Ljubljano). Ravno pri Ajdovščini je leta 394. po Kr. zadal cesar Teodozij starorimskemu ajdovstvu v od-ločini bitki smrtni udarec. Kaj je bilo v slovenskih krščanskih časih še rimskega v teh krajih, če ljudstvo ne ve niti za rimsko ime, ampak imenuje Rimljane kar ajde in kraj, kjer so stale rimske raz-valine, Ajdovščino? Ostal ni niti spo-min nanje, to se pravi živ spomin, ker izkopanine so pokazale važne rimske ostanke. Kontinuiteta rimske kulture je bila pretrgana za dolga stoletja, in ko se je spet pojavila, ni bila to več rimska, ampak krščanska kultura.

Zato je nesmiselno smatrati Avber recimo za starorimsko ime, kakor da se je kdaj zvalo Avbor in da se mora nazi-vati dandanes Albero, to je drevo. To drevo je zrastle čisto drugje in ko na-šemu slovenskemu Avberu natančno po-gledamo pod korenike, bomo spoznali, da je vse kaj drugega ko drevo. Blizje jezikoslovni resnici je bil oni nemški častnik, ki je razlagal, da je naš Avber nemški Auf Berg. Prav daleč od resnice pa je bil oni navihanev v »Goriški Stra-zi«, ki je predlagal v ironičnem smislu ustanovitev društva za razlago krajev-nih imen od Avbera do Kobariča.

Ravno Kobrid in Kobdij kot staroslo-venski sestavljeni imeni sta nam dala v roke ključ, s katerim smo se navadili od-pirati temen smisel prej nedoumnih kra-jevnih imen, ki so po velikem številu sestavljenke. Kaj ko bi bil tudi Avber taka sestavljenka iz Av + ber oziroma če uvažujemo velarizacijo ali izpremem-bo la v v, ki je preobrazila vesa naš je-zik s krajevnimi imeni vred n. pr. Bos-vec = Bolec, kaj ko bi bil Avber sestav-ljen iz Al + ber? To je edina možnost za slovensko razlago, kajti korena Avb-ali Alb slovensčina ne pozna.

Koren in izraz ber srečujemo v istr-skem imenu Šum-ber, ojačenega v bor pa v vseh onih sestavljenih imenih, kjer radi večložnosti imena dobiva sona-glas. Primeri: Branibor, Mari-bor, Sena-bor. Avber in Šumber ste dvožložni in se ne čujete kot sestavljenki, zato osta-ja prvotni ber kakor v nemški besedi Ber-g (hrb). Ber je osnova za važni slo-venski izpeljanki br-do in brég, ki je nastal s predevom iz ber-g. Brdo je naj-pogostnejše višinsko in krajevo ime, vsaka znatnejša vzpetost, zlasti če je naseljena, nosi rada to ime; opozarjam na Grahovo in Filipče Brdo pri Sežani in zlasti na Goriška Brda in Brda ob izlivu istrske Mirne nasproti Cittanuovi — tako daleč sega slovanski značaj te pokrajine — ki imajo komaj 40 m nad-morske višine. Beseda breg je dvozna-čna, pomeni predvsem dviganje sveta nad ravnino, reko ali morjem, to je naša brežina in vodni breg, obenem pa znači tudi lahko ves hrib in v tem smislu ima-mo celo vrsto prostih in sestavljenih imen: Breg, Križni Breg, Zaletič breg itd. To je hrvaški brieg, brežuljak. Ko bi hoteli ugotoviti razliko med pojmi -ber (-bor), brdo in breg, bi morali uva-ževati vsa naša tozadevna krajevna ime-na, a do čistega rezultata ne bi dospeli, ker značijo vsi majhne vzpetosti, na-seljene ali nenasele. Ber ali -bor se rabi le v sestavih, zato je brez obrazla-ka kar purman v razloček od manž — mož in se od ostalih dveh loči torej bolj po obliki ko po pomenu. Naravnost iz njega je izpeljano krajevo ime Brje, ki se je moralo glasiti v staroslovensčini Br-r-je, Br-r-jane. Vrh mareziganskega hriba pri Koprju pa stoji vasica Burji. Zdi se, da se je tu že v samem prostem imenu ojačil v o in da se je ime gla-silo v staroslovensčini Bor-je oziroma Boriji. Pomanjševalko od Brda nahaja-mo v imenu Bree. Vse polno je tedaj berov in borov, brd in brč, briji in bre-gov, zlasti na kraškem svetu, ki je br-dast že po svojem značaju, in Avber ki ima 398 m nadmorske višine in se dviga kakih 100 m nad bližnjo okolico, ni naj-zadnji, ampak po prav stari obliki svo-jega slovenskega imena prvi med njimi. (Konec prihodnjic).

LISTNICA UREDNIŠTVA

Dopisniku iz Postojne. Ker se nam je nakopičilo mnogo gradiva, smo morali Vas zanimivi dopis — za danes odložiti, ker so čakale na priobčitev druge bolj zaostale stvari. Mogli pa smo odložiti tudi zato, ker aktualnost vsobne Vašega dopisa o-stane. Oprostite! Pride v par dneh.

Ugodna prilika!

Hiša popolnoma v dobrem stanju z lepo in zelo vpeljano trgovino mešanega blaga in mlekaro na najbolj promet-nem kraju Notranjske — za podjetnega trgovca, brilantna pozicija — se proda s celim inventarjem, odnosno tudi brez njega. Kje pove uprava »Edinosti«.

LOVCI!

Naprodaj imam 5 po 6 tednov starih čistokrvnih »Fermačev«.

Ivan Mercina

učitelj v Logah pri Vipavi

Trgovsko - obrtna zadruga v Trstu

registrovana zadr. z neomejenim jamstvom ul. Pier Luigi da Palestrina št. 4, I. n. sprejema hranilne vloge od 1 dalje.

Navadne vloge obrestuje po 4 1/2%, večje po dogovoru.

Trgovcem otvarja tekoče čekovne račune. Posoja hranilne pušice na dom. Rentni davek plačuje iz svojega.

Daje posojila po najugodnejših pogojih na vknjižbe, na osebno poročstvo, na zastave vred-nostnih listin.

Uradne ure vsak dan izvzemši nedelj in praznikov od 8 do 1.

Na prodaj je v velikem prometnem kraju

trgovina na debelo in drobno

ustanovljena 1827, prenovljena 1911. Udobno stanovanje, lepa prostorna skladišča, velike kleti pripravno za vinsko trgovino, zaloge piva in gostilniško obrt Posestvo arondirano v dobrem stanju, lep vrt, prostorni hlevi in sprave. — Alojz Domicelj, St. Peter na Kr. (10)

Inserirajte v »Edinosti«

ECCLA!

Edino mazilo

ki ohranjuje usnje in ga vzdržuje mehko.

Skladišče v Trstu, ulica Torre bianca št. 12 - Telefon št. 10

PELLEGRINO CINCELLI

Trst - ulica Malcanton št. 9 - Trst

(Hiša ustanovljena leta 1828.)

KOŽE in USNJE za ženske in moške.

Box in Chevreaux, lak, podlage in vsakevrstni predmeti za čevlje itd.

Vse po ugodnih cenah

Postrežba točna.

DREOSSI & C.-Trst

Trg Oberdan št. 1.

Brzjavke: DREOSSI, Trst. Poštno hran. račun 11-55

□ □

Telefon: Prodajalna 14-57 Stanovanje 30-11

ZALOGA:

Železnin, kovin in kuhinjskih potrebščin. — Orodje in poljske potrebščine. — Ogradnja za vrata, okna in pohištvo. — Verige, žebliji, železna žica.

Plošče iz litega železa za ognjišča. — Velika zaloga v to stroko spadajoče drobnarije. — Velika zaloga tehtnic vseh zistemov.

Brill

Najboljše mazilo za čevlje

Podružnica v Trstu, ul. del Toro št. 10. — Telefon 31-72

Riunione Adriatica di Sicurtà v Trstu

(Lastna palača.)

Ustanovljena leta 1838.

Zavarov. proti škodi, povzročeni po ognju, strel in eksplozijah. Zavarovanja steklenih plošč proti razbitju. Zavarovanja proti tatvini z vlomom. Za-varovanja pošiljatev na morju in po suhem. Zl-viljenjska zavarovanja v najrazličnejših kombina-cijah — Zastopstva v vseh deželah glavnih me-stih in važnejših krajih.

Ljubljanska kreditna banka

Podružnica v Trstu.

Centrala v Ljubljani.

Podružnice:

Celje, Borovlje, Gorica, Saraj, Split, Trst, Maribor, Plju, Delniška glavica K 50.000.000. Rezerva K 45.000.000

Obavlja vse v bančno stroko spadajoče posle. — Sprejema vloge v lraih na hranilne knjižice proti 3 1/2% obre: ovanju na žiro-račune proti 3% obre: ovanju. Za na odpoevd vezane vloge plača obre: sti po dogovoru. Izvršuje borzne naloge in daje v najem varnostne celice.

Tel. št. 5-18. Blagajna je odprta od 9-13.

„CROAZIA“

Zavarovalna zadruga v Zagrebu.

Ustanovljena leta 1884.

Podružnica v Trstu ul. Lavatolo 1, II. n.

prevzema zavarovanja stavb, pre-mičnin, poljskih pridelkov, sena, slame in živine proti škodi po požarju in strelu in zavaruje stekli. šipe proti škodi po razbitju.

Spособni krajevni zastopniki in akviz-itorji se sprejemajo po najugodnejših pogojih.